

TILL RIKSDAGEN

BESLUTAD: 2018-05-14

DNR: 3.1.1-2017-1108

RIR 2018:12

Härmed överlämnas enligt 9 § lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. följande granskningsrapport:

Förberedande och orienterande utbildning

– uppföljning av deltagare inom etableringsuppdraget

Riksrevisionen har granskat Arbetsförmedlingens Förberedande och orienterande utbildning inom etableringsuppdraget. Resultatet av granskningen redovisas i denna granskningsrapport. Den innehåller slutsatser som avser Arbetsförmedlingen.

Förutom projektledare Marie Gartell, har revisor Emma Wigren medverkat i projektarbetet. Riksrevisor Stefan Lundgren har beslutat i detta ärende. Ämnessakkunnig Marie Gartell har varit föredragande. Enhetschef Katarina Richardson har medverkat i den slutliga handläggningen.

Stefan Lundgren

Marie Gartell

För kännedom:

Regeringskansliet; Arbetsmarknadsdepartementet
Arbetsförmedlingen

FÖRBEDANDE OCH ORIENTERANDE UTBILDNING

RIKSREVISIONEN

Innehåll

Sammanfattning och slutsatser	5
1 Inledning	11
1.1 Motiv till granskning	11
1.2 Syfte och avgränsningar	12
1.3 Bedömningsgrunder	13
1.4 Genomförande	14
1.5 Rapportens disposition	14
2 Bakgrund	15
2.1 Etableringsuppdraget	15
2.2 Förberedande och orienterande utbildning	16
3 Tidigare studier	19
4 Genomförande	22
5 Resultat	24
5.1 Anvisning till FUB	24
5.2 Vad gör deltagarna?	25
5.3 Hur går det för deltagarna?	27
5.4 Olika grupper av deltagare	31
5.5 De som lämnat AF av annan känd eller okänd orsak	35
Referenslista	38
Bilaga 1. Data och genomförande	41
Bilaga 2. Enkät till arbetsförmedlare	45
Bilaga 3. Tabeller	60

Övrigt material

På Riksrevisionens webbplats finns digitalt underlag att ladda ned. Underlaget ingår inte i den beslutade rapporten men kan begäras ut från ärendets akt genom registraturen.

Underlag a. Fullständiga resultat i tabellformat

FÖRBEDANDE OCH ORIENTERANDE UTBILDNING

RIKSREVISIONEN

Sammanfattning och slutsatser

År 2010 fick Arbetsförmedlingen (AF) ansvaret för att samordna etableringsinsatser enligt lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare. Reformen innebar att ansvaret för de nyanländas etablering överfördes från kommunerna till AF. Det övergripande syftet med reformen var att underlätta och påskynda etableringen av nyanlända flyktingar och deras anhöriga. Förberedande och orienterande utbildning (FUB) är den vanligaste aktiviteten inom etableringsuppdraget, och är också en av AF:s största insatser. Under 2017 deltog 75 000 personer i insatsen, varav drygt 42 000 inom etableringsuppdraget. FUB består av flera olika inriktningar, och inom etableringsuppdraget är *Kunskapsvalidering* och *Yrkessvenska* vanligast. Kostnaden för köp av FUB uppgick under året till totalt 2,2 miljarder kronor.

Riksrevisionen har tidigare granskat FUB. I en första rapport (2016:21) granskades AF:s styrning, användning och uppföljning av insatsen. I en andra rapport (2017:20) undersöktes effekterna av att delta i FUB på, bland annat, deltagarnas arbetsinkomster. Den första rapporten visade att styrningen ger arbetsförmedlarna möjlighet till flexibel användning av insatsen, och att insatsen ibland används för att säkra aktivitetsnivån för deltagarna i etableringsuppdraget. Granskningen visade också att uppföljning och analys av hur insatsen fungerar kan stärkas. Uppföljning av hur det går för deltagarna kan användas för att utveckla verksamheten och för att säkerställa att insatsen används på bästa sätt. Den andra rapporten var begränsad till deltagare i FUB utanför etableringsuppdraget, och visade i genomsnitt negativa effekter av att delta i FUB som första insats jämfört med att inte delta i något program eller med att delta i Arbetspraktik (APR). För utomeuropeiskt födda och för de med högst en förgymnasial utbildning var effekten dock positiv. Deltagarna i etableringsuppdraget inkluderades inte i analysen eftersom det inte bedöms som möjligt att undersöka effekterna för deltagare inom etableringsuppdraget med registerbaserad analys. Men eftersom majoriteten av deltagarna i FUB finns just inom etableringsuppdraget bedömer Riksrevisionen att det är viktigt att så långt som möjligt följa upp hur det går för deltagarna. Den här rapporten kompletterar därför den tidigare rapporten (2017:20) och ingår inom ramen för samma granskning. Kunskap om hur det går för de som deltagit i olika insatser är en förutsättning för en effektiv användning av de resurser som riktas till AF och dess verksamhet.

Granskningens syfte och genomförande

Syftet med granskningen är att öka kunskapen om hur det går för de som deltar i FUB inom etableringsuppdraget. I huvudsak undersöks om och när deltagarna lämnar AF, och vad de personer som lämnat AF gör efter insatsen. De kan exempelvis ha hittat ett jobb, påbörjat reguljär utbildning eller lämnat

arbetskraften av andra skäl. Vi kartlägger även vilka insatser de som är kvar hos AF tar del av.

Genomförandet följer så långt som möjligt genomförandet i den tidigare rapporten inom granskningen (Riksrevisionen 2017:20). Den här granskningen är avgränsad till deltagare som påbörjat etableringsuppdraget 2011. År 2011 var det första året med etableringsuppdraget. Anledningen är att vi vill kunna följa deltagarna under så lång tid som möjligt efter påbörjat etableringsuppdrag. Granskningen baseras i huvudsak på registerdata, och deltagarnas arbetsmarknadsutfall följs till och med 2015. Utgångspunkten är de som deltog i FUB som första aktivitet inom etableringsuppdraget. Vanligtvis deltar nyanlända inom etableringsuppdraget dock i flera insatser efter den inledande aktiviteten. Med aktivitet avses i granskningen insatser som motsvarar ett arbetsmarknadspolitiskt program. I granskningen redovisas resultat även för personer som deltagit i APR som första aktivitet, eller som inte deltagit i någon aktivitet som motsvarar ett arbetsmarknadspolitiskt program inom etableringsuppdraget. Den senare gruppen kan dock ha deltagit i andra aktiviteter så som SFI eller samhällsorientering. Deltagarna i APR utgjorde en av jämförelsegrupperna i den tidigare rapporten inom granskningen (2017:20). APR är även den aktivitet som, näst efter FUB, är vanligast förekommande inom etableringsuppdraget. I den här rapporten ska dock eventuella skillnader i resultat mellan de olika grupperna inte tolkas i termer av effekter (orsakssamband). För att kunna fastställa orsakssamband krävs att de grupper som jämförs är tillräckligt lika för att eventuella skillnader i utfall kan tillskrivas insatsen. För att utifrån registerdata kunna hitta sådana jämförbara grupper krävs mycket detaljerad information om individerna och deras historik. Exempelvis har tidigare arbetslöshet och arbetslivserfarenhet visats sig vara viktiga faktorer. För gruppen nyanlända saknas denna typ av information. Skillnader i utfall mellan grupperna kan således bero på att de deltagit i olika aktiviteter, men skillnaderna kan också bero på att individer som deltar i olika aktiviteter skiljer sig åt på andra sätt. De resultat som tas fram presenteras uppdelat på män och kvinnor samt på deltagare med olika utbildningsnivå. För att ge en bakgrund till hur förmedlare inom etableringsuppdraget arbetar med anvisningar har en enkät genomförts.

Granskningens resultat

Av de som påbörjade etableringsuppdraget 2011 deltog drygt 90 procent i någon aktivitet som motsvarar ett arbetsmarknadspolitiskt program. Av dessa deltog knappt 90 procent i FUB som första aktivitet och knappt 10 procent i APR. Av de som deltog i FUB som första aktivitet har omkring 40 procent någon gång inom etableringsuppdraget också deltagit i APR. Omkring 60 procent av de som deltog i APR har någon gång deltagit i FUB. Bland de som inte deltog i någon aktivitet är kvinnor och personer med högst en förgymnasial utbildning överrepresenterade.

Anvisningen till FUB riskerar att inte alltid utgå från den arbetssökandes behov

Formella krav på aktivitetsnivå och den arbetssökandes behov av aktivitet/stimulans är viktiga faktorer när arbetsförmedlarna anvisar till FUB inom etableringsuppdraget. Även om den arbetssökande bedöms ha behov av en FUB, anvisas inte alltid personen till FUB. De vanligaste orsakerna som arbetsförmedlarna uppger är att den arbetssökande bedöms sakna tillräckliga kunskaper i svenska språket eller att det saknas tillgängliga platser. Att anvisningen riskerar att inte alltid utgå från den arbetssökandes behov stämmer med de slutsatser som drogs i Riksrevisionen (2016).

Knappt 40 procent av deltagarna i FUB har lämnat AF fyra år efter påbörjat etableringsuppdrag

Av de som deltog i FUB som första aktivitet inom etableringsuppdraget har 37 procent lämnat AF fyra år efter påbörjat etableringsuppdrag. Motsvarande siffra för de som deltog i APR är 41 procent.

Deltagare som lämnat AF

Av de som deltagit i FUB och som lämnat AF har knappt 30 procent lämnat för ett jobb. Knappt hälften, 45 procent, har lämnat på grund av *okänd orsak* eller *annan känd orsak*. Okänd orsak innebär att AF inte fått kännedom om anledningen till att personerna inte längre söker jobb genom AF. Annan känd orsak kan innebära att den arbetssökande övergår till annan myndighet, så som till exempel Försäkringskassan. Av deltagarna i FUB som lämnade av okänd eller annan känd orsak har upp till 70 procent lämnat arbetskraften, och upp till 20 procent har sysselsättning.

För deltagarna i APR har knappt 40 procent lämnat för ett jobb, och knappt 35 procent har lämnat av okänd orsak eller annan känd orsak. För de som inte deltog i någon aktivitet (som tillhör gruppen arbetsmarknadspolitiska program) har 62 procent lämnat AF. En förklaring till att det är fler som inte deltog i någon aktivitet som har lämnat AF kan vara att det var känt att de inom kort skulle lämna AF – till exempel att personen ska gå på föräldraledighet. Det kan med andra ord ha funnits hinder för personen att delta i aktivitet. Resultaten visar att det är relativt få av de som inte tar del av någon aktivitet som lämnar AF för sysselsättning, men att det är relativt vanligt att de lämnar arbetskraften.

Deltagare som är inskrivna hos AF

Efter deltagandet i den första aktiviteten inom etableringsuppdraget är det vanligt med deltagande i ytterligare aktiviteter. För deltagarna i FUB är det vanligast att de deltar i ytterligare FUB. Omkring 1 procent övergår i aktivitet som innebär någon typ av anställning. Fyra år efter påbörjat etableringsuppdrag har 22 procent av de

som är inskrivna hos AF någon typ av anställning. Vanligast är att de deltar i Jobb- och utvecklingsgarantin.

Vad gäller deltagarna i APR är det vanligast att de deltar i ytterligare APR, men 15 procent övergår i aktivitet som innebär anställning – så som Instegsjobb eller Nystartsjobb. Både Instegsjobb och Nystartsjobb innebär att personen får en arbetsinkomst och i högre grad en egen försörjning. Fyra år efter påbörjat etableringsuppdrag har 37 procent av de som är inskrivna hos AF någon typ av anställning.

Kvinnor och personer med högst förgymnasial utbildning lämnar i högre grad arbetskraften

Fyra år efter påbörjat etableringsuppdrag har 40 procent av kvinnorna som deltagit i FUB och 34 procent av männen lämnat AF. Bland männen är det betydligt vanligare att de har hittat ett jobb, medan kvinnorna oftare har lämnat av annan känd orsak. För kvinnor som lämnat av annan känd orsak är det vanligt att de har lämnat arbetskraften.

För de med högst förgymnasial utbildning har 34 procent lämnat AF, medan motsvarande siffra för de med högre utbildningsnivå är 40 procent. Personer med högre utbildningsnivå lämnar oftare AF för ett arbete, medan det är vanligare att de med högst en förgymnasial utbildning lämnat av annan känd eller okänd orsak. För personer som lämnat av annan känd eller okänd orsak är det vanligt att de har lämnat arbetskraften. För kvinnor som lämnar arbetskraften är de med högst förgymnasial utbildning något överrepresenterade. Bland männen är de med eftergymnasial utbildning något överrepresenterade. Sammantaget är det dock små skillnader i utbildningsnivå mellan de som lämnar arbetskraften och de som inte lämnar arbetskraften för den här gruppen.

Slutsatser

Uppföljning och utvärdering av FUB inom etableringsuppdraget är bristfällig. Detta trots att nästan 90 procent av deltagarna med aktivitet inom etableringsuppdraget deltar i FUB som första aktivitet. Kostnaden för köp av FUB uppgick 2017 totalt till 2,2 miljarder kronor, varav 1,6 miljarder kronor avsåg köp inom etableringsuppdraget. Vidare framgår i förordning (2007:1030) med instruktion för Arbetsförmedlingen att myndigheten ska analysera, följa upp och utvärdera hur myndighetens verksamhet och de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna påverkar arbetsmarknadens funktionssätt.

Det tar lång tid för många av deltagarna i etableringsuppdraget att hitta ett jobb och många lämnar arbetskraften. Utvärderingar av etableringsreformens införande visar dock att reformen har haft en positiv effekt vad gäller att påskynda de nyanländas etablering på arbetsmarknaden (Andersson Joona m.fl. 2017). Vidare finns indikationer på att resultaten för etableringsreformen har förbättrats

sedan införandet (Arbetsförmedlingen 2018b). Tidigare utvärderingar av etableringsuppdraget ger begränsad vägledning i om det finns potential att påverka resultatet för deltagarna i etableringsuppdraget genom de insatser som används. Visserligen finns resultat från försöksverksamheter som bedrivits i mindre skala som visar att åtgärder som har nära koppling till arbetsmarknaden och så långt som möjligt liknar reguljär sysselsättning ökar chanserna för nyanlända att få arbete. Tidigare studier har också funnit att intensifierad handledning har en positiv effekt på möjligheten att få ett arbete, åtminstone för män.

Förbättrad utvärdering av olika aktiviteter i etableringsuppdraget behövs

Riksrevisionens granskning visar att möjligheten att hitta ett jobb varierar för deltagarna inom etableringsuppdraget. Det går dock inte att fastställa om detta beror på vilken aktivitet de nyanlända tagit del av eller att individer som deltar i olika aktiviteter skiljer sig åt på andra sätt.

Brist på kunskap om hur insatser fungerar kan få flera konsekvenser. Exempelvis försvårar det möjligheten till utvecklingen av verksamheten, det försvårar för arbetsförmedlarna att anvisa rätt personer till insatsen vid rätt tidpunkt, och det kan i sin tur påverka deltagarnas motivation negativt. Brist på kunskap kan således i förlängningen innebära att personer är utan arbete längre tid än nödvändigt och att resurser inte används på bästa sätt.

Riksrevisionen (2017) har tidigare bland annat rekommenderat AF att skapa bättre förutsättningar för att utvärdera olika inriktningar av FUB och att så långt som möjligt bidra till att öka kunskapen om effekten av kedjor av insatser. Regeringen har i *Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende Arbetsförmedlingen* uttryckt att AF senast i februari 2019 ska redogöra för insatser för att förbättra möjligheterna att följa upp FUB. Vidare uttrycker regeringen att AF ska säkerställa att nyanlända i etableringsuppdraget erbjuds en god tillgång till insatser av hög kvalitet och successivt närmar sig arbetsmarknaden. Det är positivt att Arbetsförmedlingen (2017e) själva framhåller att arbetet med att ta fram och effektutvärdera insatser fortsätter och utökas.

Det är viktigt att öka förståelsen för varför vissa deltagare lämnar arbetskraften

Riksrevisionens granskning visar vidare att det är vanligt att personer som lämnar etableringsuppdraget också lämnar arbetskraften eller har åtminstone del av sin försörjning från ekonomiskt bistånd. Detta är vanligare för kvinnor och de med högst en förgymnasial utbildning. Arbetsförmedlingen (2017e) konstaterar att det behövs särskilda åtgärder för att förhindra att kvinnor som inte slutför sin etableringsplan lämnar arbetskraften.

FÖRBEREDANDE OCH ORIENTERANDE UTBILDNING

Det är viktigt att ytterligare öka kunskapen om varför vissa deltagare lämnar arbetskraften. Kunskap om orsakerna är en förutsättning för att kunna vidta åtgärder för att motverka detta. Ur ett samhällsekonomiskt perspektiv är det viktigt att så många som möjligt deltar i arbetskraften. Det kan också vara viktigt ur ett jämställdhetsperspektiv.

1 Inledning

1.1 Motiv till granskning

År 2010 fick Arbetsförmedlingen (AF) ansvaret att samordna etableringsinsatser enligt lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare. Syftet var att påskynda nyanländas etablering i samhälls- och arbetslivet samt ge nyanlända förutsättningar för egen försörjning. FUB är den vanligaste insatsen inom etableringsuppdraget, och också en av AF:s största insatser. Under 2017 deltog totalt 75 000 personer i insatsen, varav drygt 42 000 var deltagare inom etableringsuppdraget. FUB består av flera olika inriktningar, och vilka inriktningar som är vanligast skiljer sig åt mellan deltagare inom och utanför etableringsuppdraget. De vanligaste inriktningarna inom etableringsuppdraget är Kunskapsvalidering och Yrkessvenska. FUB utgörs till större delen av upphandlad verksamhet som tillhandahålls av externa leverantörer. Kostnaden för köp av FUB uppgick under året totalt till 2,2 miljarder kronor.¹

Riksrevisionen har tidigare publicerat två rapporter om FUB. I den första (2016:21) genomfördes en kartläggning av AF:s styrning, användning och uppföljning av insatsen. I den andra (2017:20) undersöktes effekter på deltagarnas arbetsmarknadsutfall, så som framtida arbetsinkomster. Den första rapporten visade bland annat att styrningen av hur FUB ska användas, både från regeringens och AF:s sida, ger arbetsförmedlarna utrymme för flexibel användning av insatsen. Därmed ökar också vikten av att arbetsförmedlarna har rätt förutsättningar att göra bedömningar av när och för vem som FUB är en lämplig insats. Riksrevisionens granskning visade vidare att det finns vissa problem när det gäller arbetsförmedlarnas förutsättningar, till exempel fanns brister vad gällde informationen om utbildningsutbudet samt i återkopplingen från de externa leverantörerna. Granskningen visade också att de aktivitetskrav som gäller för nyanlända inom etableringsuppdraget kan leda till att FUB används för att säkra aktivitetsnivån. Sammantaget visar resultaten på risker för att insatsen inte används på bästa sätt och bland annat därför drogs också slutsatsen att det är viktigt att AF tar reda på och redovisar hur FUB fungerar.

Riksrevisionens senare rapport visade att arbetssökande som deltar i insatsen får lägre framtida arbetsinkomster jämfört med andra arbetssökande. För de med högst en förgymnasial utbildning eller som är utomeuropeiskt födda är effekten dock positiv. Den senare rapporten omfattade dock enbart deltagare i FUB utanför etableringsuppdraget. Anledningen var att det för deltagarna inom etableringsuppdraget saknas tillräckligt med bakgrundsinformation för att det ska

¹ Kostnaden inkluderar även utbetalningar via Folkbildningsrådet. Arbetsförmedlingen (2018a) samt underlag från Arbetsförmedlingens ekonomiavdelning.

vara möjligt att hitta relevanta jämförelsegrupper. För att kunna fastställa en effekt (ett orsakssamband) krävs att det går att hitta en jämförelsegrupp som är så lik gruppen av deltagare så att eventuella skillnader i utfall mellan deltagare och jämförelsepersoner kan tillskrivas deltagandet i insatsen. FUB är en omfattande och kostsam insats och majoriteten av deltagarna finns inom etableringsuppdraget. Även om det inte går att fastställa *effekten* av att delta i insatsen för deltagarna inom etableringsuppdraget bedömer Riksrevisionen att det är av stor vikt att så långt som möjligt följa upp hur det går för deltagarna. Kunskap om hur insatser fungerar är en förutsättning för att AF ska kunna bedriva en effektiv verksamhet som på bästa sätt främjar målet att påskynda målgruppens etablering i arbetslivet. Den här rapporten kompletterar den tidigare rapporten (2017:20) och ingår inom ramen för samma granskning.

1.2 Syfte och avgränsningar

Syftet med granskningen är att bidra med ökad kunskap om hur FUB fungerar genom att så långt som möjligt undersöka hur det går för de som deltar i insatsen inom etableringsuppdraget. I huvudsak undersöks om och när deltagarna lämnar AF. Personer som lämnar AF kan exempelvis hitta ett jobb, påbörja reguljär utbildning eller lämna arbetskraften. Vi kartlägger även vilka insatser de som är kvar hos AF tar del av. Granskningen relaterar inte användningen av FUB till hur andra delar av det statliga utbildningssystemet fungerar.

Granskningen har avgränsats till att enbart omfatta deltagare som påbörjat etableringsuppdraget under 2011. Anledningen är att vi vill kunna följa deltagarna under en så lång tidsperiod som möjligt eftersom det för deltagarna i etableringsuppdraget ofta är en lång process att komma närmare och slutligen etablera sig på arbetsmarknaden.² År 2011 var dock det första året med etableringsuppdraget, och det finns indikationer på att resultaten kan ha förbättrats sedan dess (Arbetsförmedlingen 2018b). Granskningen baseras i huvudsak på registerdata, och deltagarnas arbetsmarknadsutfall följs till och med 2015. De resultat som tas fram presenteras också uppdelat på män och kvinnor samt på deltagare med olika utbildningsnivå. Detta är faktorer som i tidigare studier visats sig vara av betydelse för bland annat nyanländas arbetsmarknadsetablering.³

² Riksrevisionen (2015) visar att det i genomsnitt tar 3–7 år för män och 9–11 år för kvinnor att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden. Måttet som används är tiden från mottagande tills det att hälften av de nyanlända är etablerade på arbetsmarknaden.

³ Se till exempel Arbetsförmedlingen (2017a, 2017c, 2017d), Eriksson m.fl. (2017) samt SCB:s AKU.

1.3 Bedömningsgrunder

Enligt 1 kap 3 § budgetlagen (2011:203) ska hög effektivitet eftersträvas och god hushållning iaktas inom statlig verksamhet såsom inom AF. AF ansvarar för den offentliga arbetsförmedlingen och dess arbetsmarknadspolitiska verksamhet. I myndighetsförordningen (2007:515) slås fast att en myndighets ledning ansvarar inför regeringen bland annat för att verksamheten bedrivs effektivt och att myndigheten hushållar väl med statens medel.

Riksdagen har beslutat att målet med insatserna inom arbetsmarknadspolitiken är att de ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad.⁴ Vidare uttrycker riksdagen att AF effektivt ska sammanföra de som söker arbete med de som söker arbetskraft, och att myndighetens verksamhet ska bedrivas effektivt. AF ska också analysera, följa upp och utvärdera hur myndighetens verksamhet och de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna påverkar arbetsmarknadens funktionssätt. Enligt lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare framgår att syftet med insatserna är att underlätta och påskynda målgruppens etablering. Insatserna ska ge nyanlända förutsättningar för egen försörjning samt stärka deltagandet i arbets- och samhällslivet. Vidare är, till skillnad mot i tidigare system, etableringsersättningen individuell. Detta förväntades främja kvinnors integration och jämställdheten.⁵

Riksrevisionen (2016) visar att det inte från regeringens sida regleras hur FUB ska användas och det finns inte heller några återrapporteringskrav. Enligt Riksrevisionens bedömning är det därför AF som måste utöva intern styrning för att säkerställa att insatsen används på bästa sätt. Anvisning ska göras utifrån arbetsförmedlaren bedömning om individens behov och förutsättningar. Sammantaget ger regeringens och myndighetens egen styrning utrymme för flexibel användning av FUB. Därmed ökar också vikten av att arbetsförmedlarna har rätt förutsättningar att göra bedömningar av när och för vem som FUB är rätt insats. Vidare konstaterar Riksrevisionen (2016) att AF:s interna styrning inte främjar hushållning med resurser. Kunskap om hur FUB fungerar för deltagarna inom etableringsuppdraget är en förutsättning för att utveckla verksamheten och för att säkerställa att insatsen används på bästa sätt. Således är kunskap en förutsättning för att AF ska kunna bidra till en välfungerande arbetsmarknad och samtidigt iaktta god hushållning med statens resurser. Riksrevisionens bedömning är därför att det är viktigt att så långt som möjligt följa upp hur det går för deltagarna.

⁴ För beslut om målen se prop. 2011/12:1, utgiftsområde 14, avsnitt 3.3, bet. 2011/12:AU2, rskr. 2011/12:88.

⁵ Prop. 2009/10:60 och SOU (2008).

1.4 Genomförande

För att undersöka hur det går för deltagare i etableringsuppdraget som deltar i FUB används registerdata från AF:s datalager och Statistiska centralbyrån (SCB). Genomförandet följer så långt som möjligt genomförandet i den tidigare rapporten inom granskningen (Riksrevisionen 2017). Utgångspunkten är de som påbörjade etableringsuppdraget 2011, vilket var första året med etableringsuppdraget. Vidare är utgångspunkten de som deltar i FUB som första aktivitet i etableringsuppdraget. FUB utgör ofta den första delen av en kedja av insatser. Riksrevisionen (2016, 2017) visar att denna kedja kan se olika ut beroende på vilken insats den arbetssökande initialt deltar i. I den här granskningen jämförs inte resultaten för de som deltagit i olika kedjor av insatser, men vilken kedja av insatser den arbetssökande deltar i kan vara viktigt för utfallet. Deltagarna följs upp två, tre och fyra år efter att de påbörjat etableringsuppdraget. Vidare presenteras resultat för de som deltar i APR som första aktivitet inom etableringsuppdraget. Deltagarna i APR utgjorde en av jämförelsegrupperna i den tidigare rapporten inom granskningen (2017:20). APR är också den aktivitet som, näst efter FUB, är vanligast förekommande inom etableringsuppdraget. Vi följer också upp den grupp av deltagare som inte deltar i någon aktivitet inom etableringsuppdraget. Med aktivitet avses i den här granskningen aktivitet som tillhör gruppen arbetsmarknadspolitiska program. Det är dock möjligt att personerna deltar i andra typer av aktiviteter så som svenska för invandrare (SFI) eller samhällsorientering. Det finns många tänkbara förklaringar till att vissa arbetssökande inte tar del av någon aktivitet som tillhör gruppen arbetsmarknadspolitiska program, och det kan vara viktigt att förstå detta närmre. Utöver registerdata genomfördes 2017 en enkät till arbetsförmedlare som arbetar inom etableringsuppdraget. Syftet med enkäten är att öka förståelsen och kunskapen om hur arbetsförmedlarna inom etableringsuppdraget arbetar med anvisningar till FUB och andra aktiviteter.

1.5 Rapportens disposition

I nästa kapitel beskrivs kortfattat etableringsuppdraget samt insatsen FUB, och i kapitel 3 sammanfattas tidigare studier på området. I kapitel 4 beskrivs hur granskningen har genomförts och i kapitel 5 presenteras resultaten.

2 Bakgrund

I det här kapitlet beskrivs kortfattat hur etableringsuppdraget fungerar och hur FUB är utformad.⁶

2.1 Etableringsuppdraget

I december 2010 fick AF ansvar för att samordna etableringsinsatser enligt lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.⁷ Syftet var att påskynda nyanländas etablering i samhälls- och arbetslivet samt ge nyanlända förutsättningar för egen försörjning. Särskilt betonades vikten av att främja kvinnornas integration.⁸ Bakgrunden till reformen var bland annat att ersättningen till de nyanlända och kvaliteten i flyktningmottagandet varierade mycket mellan olika kommuner i det tidigare systemet (Integrationsverket 2007). Målgruppen för etableringsreformen är huvudsakligen nyanlända mellan 20 och 64 år som har beviljats uppehållstillstånd av flyktingskäl, bedömts vara skyddsbehövande samt anhöriga till dessa personer.⁹

Samtliga nyanlända inom målgruppen ska registrera sig hos AF. Dock kan arbetsförmedlaren fatta beslut om rätt till etableringsplan först när den nyanlände blir mottagen och bosätter sig i en kommun.¹⁰ Etableringsplanen innebär att arbetsförmedlaren tillsammans med den nyanlände upprättar en plan som ska innehålla samhällsorientering, svenska för invandrare (SFI) och arbetsförberedande insatser etcetera.¹¹ Etableringsplanen ska omfatta högst 24 månader och aktiviteterna ska tillsammans motsvara verksamhet på heltid om inget annat föreskrivs.¹² Till följd av det ökade antalet asylsökande har även antalet

⁶ För mer utförlig beskrivning av FUB se Riksrevisionen (2016, 2017).

⁷ Denna lagstiftning gällde under den studerade perioden, dock trädde en ny lagstiftning i kraft 1 januari 2018: lagen (2017:584) om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare. Där efter har förordning (2017:819) om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser samt förordning (2017:820) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare tillkommit. Ändringarna i lagen avser ramarna för etableringsuppdraget och förändrar inte möjligheterna för AF att använda FUB som ett verktyg inom etableringsprogrammet.

⁸ Prop. 2009/10:60 och SOU (2008).

⁹ Anhöriga ska ha sökt uppehållstillstånd inom sex år från det att den anhöriga har anknytning till först mottogs i en kommun (Arbetsförmedlingen 2017c).

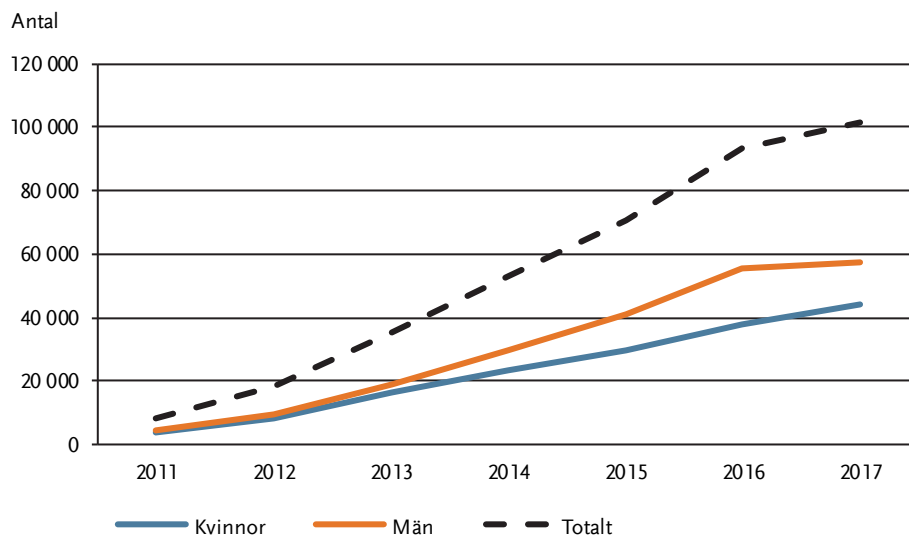
¹⁰ Det är vanligt förekommande att nyanlända är kvar i Migrationsverkets mottagningssystem under en lång tid, till exempel under tiden de väntar på beslut i sitt ärende eller på kommunplacering. Under denna tid har de möjlighet att ta del av så kallad organiserad sysselsättning vilket kan innebära att få sin utbildnings- eller yrkesbakgrund kartlagd för att underlätta etableringen, få samhällsinformation, delta i SFI, få praktisera eller arbeta. Det är dock få personer som under sin tid i mottagningssystemet tar del av dessa insatser. Se Riksrevisionen (2015) för en mer utförlig beskrivning.

¹¹ Se 6 och 7 §§ lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

¹² Se 8 § lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

deltagare i etableringsuppdraget ökat kraftigt sedan införandet och var 2017 knappt 102 000 personer (figur 1).

Figur 1 Antal deltagare i etableringsuppdraget per år, 2011–2017

Not: Avser kvarstående individer sista december året innan adderat med nya deltagare under året.
Källa: Underlag från Arbetsförmedlingen.

2.2 Förberedande och orienterande utbildning

FUB är en av AF:s största insatser och ingår i det arbetsmarknadspolitiska programmet Förberedande insatser.¹³ Förberedande insatser ska vara individuellt anpassade och av vägledande, rehabiliterande eller orienterande karaktär. Målgruppen är arbetssökande som behöver förbereda sig inför ett annat arbetsmarknadspolitiskt program, utbildning eller arbete. Utbildningstiden är högst sex månader.

De olika inriktningarna inom FUB kan ha olika innehåll och syfte. I tabell 1 framgår den övergripande kategorisering som används i AF:s system. Inom varje övergripande inriktning finns flera olika specifika utbildningar så som Grundläggande moduler, Allmänförberedande utbildning, Korta vägen etcetera.¹⁴

¹³ För att vara berättigad att ta del av FUB måste den arbetssökande vara inskriven på AF samt ha fyllt 25 år. Det existerar ett fåtal undantag mot åldersregleringen vilket medför att en individ kan ta del av insatsen vid tidigare ålder om åtgärden minskar risken för långvarig öppen arbetslöshet, individen har en funktionsnedsättning, är inskriven i etableringsuppdraget eller uppfyller kraven för att delta i arbetslivsintroduktion (Arbetsförmedlingen 2016).

¹⁴ Det förekommer vissa överlappningar mellan de övergripande inriktningarna, det vill säga det förekommer att samma specifika utbildning statistikförs inom flera olika inriktningar. Se Riksrevisionen (2016) för en utförlig beskrivning av olika specifika utbildningar och inriktningar av FUB.

Vissa FUB syftar till att förbereda inför en specifik Arbetsmarknadsutbildning, där den arbetssökandes lämplighet för det yrke som utbildningen inriktats mot samt individens förutsättningar att tillgodogöra sig innehållet testas och bedöms. Vidare kan andra FUB vara av vägledande karaktär med syfte att ge grundläggande kunskaper i till exempel svenska språket.

Tabell 1 Inriktningar på FUB

X-kod	Inriktning	
X1	Allmänteori (inkl. ECDL)	Utbildning i grundläggande teoretiska ämnen samt grundläggande datautbildningar.
X2	Yrkesorientering	Informerande och orienterande utbildning inför yrkesval, Arbetsmarknadsutbildning eller reguljära studier samt nivåtester.
X3	Yrkesvenska	Svenskundervisning för utrikes födda samt kompletterande högskoleinsatser för utrikesfödda akademiker.
X4	Starta eget	Utbildning i start och drift av företag. Genomgång av affärsidé, affärsplan, marknadsföring, marknadsundersökning, momsredovisning, affärsplan m.m.
X5	Motivations- höjande	Studiemotiverande insatser på folkhögskola* samt stödinsatser vid funktionsnedsättning. Syftet är att öka motivation inför yrkesval, studier och arbete.
X6	Nivåtest	Information om samt test och bedömning av lämplighet för en specifik yrkesutbildning.
X7	Kunskapsvalidering	Kartläggning och kompetensbedömning av tidigare utbildningar och arbetslivserfarenhet.

Not. X-koderna är den övergripande kategorisering som AF använder i sin databas Datalagret. X-koderna anger inte den specifika typen av FUB som individen deltar i utan anger det övergripande syftet med utbildningen. Tidigare fanns även koderna X8 (SFI) och X21 (Ej identifierbart yrke).

** Studiemotiverande insatser på folkhögskola infördes 2010, och är i formell mening ingen FUB men kodas i AF:s datalager med samma kod som FUB.*

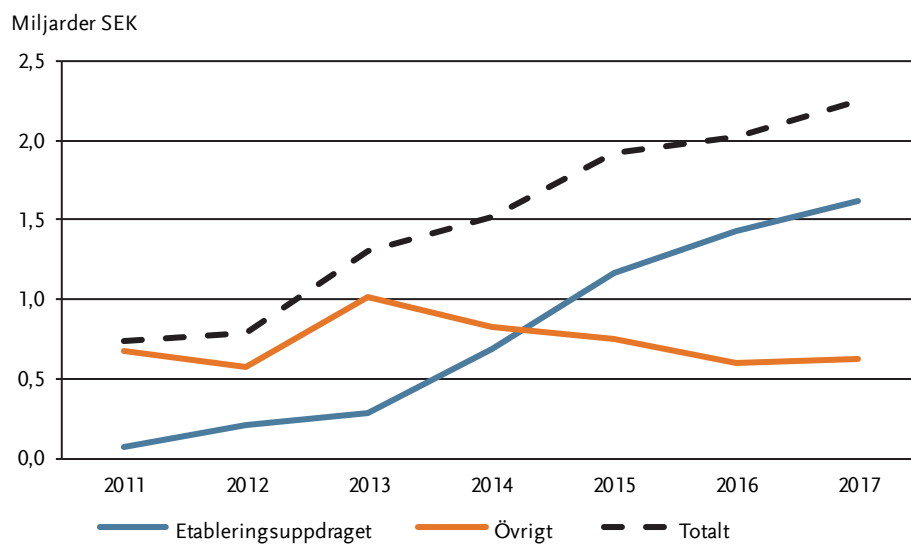
Källa: Riksrevisionen (2017).

2.2.1 Kostnaden för FUB

FUB är en mycket vanlig insats inom AF och särskilt inom etableringsuppdraget. Kostnaden för köp av insatsen har ökat under senare år, och ökningen har drivits av antalet deltagare inom etableringsuppdraget (figur 2). Kostnaden för köp av FUB inom etableringsuppdraget uppgick under 2017 till 1,6 miljarder kronor.¹⁵

¹⁵ Inkluderar även utbetalningar via Folkbildningsrådet, se Arbetsförmedlingen (2018a) och underlag från Arbetsförmedlingen.

Figur 2 Leverantörskostnad för FUB 2011–2017

*Not: Här ingår även kostnader för exempelvis folkhögskoleutbildning i studiemotiverande syfte.
Källa: Arbetsförmedlingen (2018) samt underlag för kostnader (exklusive moms) från Arbetsförmedlingens ekonomiavdelning.*

3 Tidigare studier

Kunskapen om hur FUB fungerar har länge varit begränsad.¹⁶ Redan i utredningen om en flexiblare arbetsmarknad (SOU 2007) poängterades att uppföljning och utvärdering av insatsen behövde stärkas. Riksrevisionen (2016) granskade AF:s styrning, användning och uppföljning av FUB och drog liknande slutsatser. Mot bakgrund av bland annat detta genomförde Riksrevisionen (2017) en granskning där effekterna av FUB på deltagarnas arbetsmarknadsutfall undersöktes. Granskningen omfattade dock inte, av anledningar som diskuteras i tidigare kapitel, deltagarna inom etableringsuppdraget. Resultaten visade bland annat att de som deltar i FUB får lägre framtida arbetsinkomster jämfört med andra arbetssökande. Samtidigt tycks insatsen fungera bättre för de som är utomeuropeiskt födda eller som har högst en förgymnasial utbildning.

Det finns många studier som undersöker olika insatsers effekter på nyanländas etablering på den svenska arbetsmarknaden.¹⁷ Det finns dock ingen studie som specifikt tittar på de som deltagit i FUB, trots att det är den absolut vanligaste insatsen inom etableringsuppdraget. AF redovisar dock antal och andelar som någon gång under året deltagit i olika aktiviteter inom etableringsuppdraget, som till exempel FUB. AF redovisar också vad deltagarna gör 90 dagar efter avslutad etableringsplan, exempelvis andelen som hittat ett arbete eller som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program.¹⁸ Statistiken redovisas uppdelat på män och kvinnor, men inte uppdelat på vilka specifika aktiviteter personerna deltagit i inom etableringsuppdraget. Exempelvis visar AF att kvinnor i avsevärt lägre utsträckning än män lämnar etableringsuppdraget för arbete.¹⁹ Ingen mer långsiktig uppföljning av hur det går för deltagarna redovisas.

Riksrevisionen har gjort flera granskningar inom etablering och integration. Riksrevisionen (2015) fastställer att statens insatser inte har varit tillräckligt effektiva för en snabb och ändamålsenlig etablering av nyanlända.²⁰ Exempelvis konstaterar Riksrevisionen att det finns brister gällande hur väl insatserna är anpassade till de nyanländas behov. Andersson Joona m.fl. (2015, 2016, 2017) har undersökt effekten av införandet av etableringsuppdraget. Etableringsuppdraget

¹⁶ I andra studier som har försökt undersöka effekten av FUB på deltagarnas arbetsmarknadsutfall har ofta utvärdering av någon annan insats varit i fokus, och utvärdering av FUB har varit ett sidospår. Se Riksrevisionen (2017) för en genomgång av tidigare studier.

¹⁷ Se till exempel Johansson och Åslund (2006) samt Åslund och Johansson (2011) för utvärdering av Arbetsplatsintroduktion för vissa nyanlända invandrare. Andersson Joona & Nekby (2012) utvärderar en försöksverksamhet som 2006 genomfördes i vissa kommuner. Liljeberg och Sibbmark (2011) har genomfört en uppföljning av en försöksverksamhet med etableringssamtal som genomfördes 2009 och 2010.

¹⁸ Arbetsförmedlingen (2017f, 2017g).

¹⁹ Arbetsförmedlingen (2017c).

²⁰ Granskningen är en slutrapport som sammanfattat och vidgar analysen från nio granskningar som publicerats 2011–2014 inom strategin Etablering och integration på Riksrevisionen.

ersatte de kommunala introduktionsprogrammen. Resultatet visar på en signifikant positiv effekt. Det vill säga, i genomsnitt var sysselsättningen 7,5 procent högre tre år efter påbörjat program och arbetsinkomsterna var drygt 20 procent högre jämfört med hur det var för deltagarna i de kommunala introduktionsprogrammen. De visar också att löneinkomsten och sannolikheten att vara sysselsatt är betydligt lägre för kvinnor än för män. En slutsats som dras är att sannolikheten att finna ett arbete påverkas starkt av var i landet de nyanlända bor, och att de skulle kunna ha haft högre sysselsättning om de i högre grad kunnat bosätta sig på orter med större efterfrågan på arbetskraft. Avsikten med den så kallade bosättningslagen som trädde i kraft den 1 mars 2016, är i viss utsträckning att råda bot på detta. Arbetsförmedlingen (2018b) undersöker om resultatet för etableringsuppdraget har förändrats sedan införandet. De jämför resultaten för år 2011 med åren 2012—2015. Resultaten indikerar en förbättring då sannolikheten att komma i arbete för deltagare under senare år är högre. Men det kan inte uteslutas att de förbättrade resultaten beror på andra faktorer, som till exempel en förbättrad konjunktur. Utvärderingar av etableringsuppdraget ger begränsad vägledning om det finns potential att påverka resultatet för deltagarna i etableringsuppdraget genom de insatser som används.²¹ Dock finns resultat från försöksverksamheter som bedrivits i mindre skala som visar att åtgärder som har nära koppling till arbetsmarknaden och så långt som möjligt liknar reguljär sysselsättning ökar chanserna för nyanlända att få arbete. Tidigare studier har också funnit att intensifierad handledning har en positiv effekt på möjligheten att få ett jobb, åtminstone för män. Exempelvis visar Åslund och Johansson (2011) i en utvärdering av Speciell Introduktion (SIN), Arbetsplatsintroduktion för vissa nyanlända invandrare, att SIN framför allt bidrog till ett ökat inflöde till APR och att sådan praktik ökade chanserna att senare få en reguljär sysselsättning.

AF har under 2017 publicerat flera studier om nyanländas etablering på arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingen (2017d) sammanställer tidigare studier om nyanländas arbetsmarknadsetablering i Sverige och diskuterar vilka åtgärder som påverkar utbud och efterfrågan på arbetskraft.²² Arbetsförmedlingen (2017e) studerar nyanlända kvinnors etablering på arbetsmarknaden. De finner bland annat, för de som lämnat etableringsuppdraget 2016, att lågutbildade kvinnor i lägre grad än män slutförde sin etableringsplan och att det behövs särskilda åtgärder för att dessa kvinnor inte ska lämna arbetskraften. De visar också att personer med eftergymnasial utbildning, på längre än två år, i större utsträckning avbryter sin etableringsplan på grund av arbete. AF konstaterar att det är ett problem att alla nyanlända förväntas genomgå samma typ av etableringsinsatser och på samma tid, oavsett utbildningsnivå, och att reformer bör övervägas. De

²¹ Se Andersson Joona m.fl. (2017) för en litteraturgenomgång.

²² Arbetsförmedlingen (2017b) studerar vidare hur integration på den svenska arbetsmarknaden ser ut i ett internationellt perspektiv.

framhåller även i rapporten att arbetet med att ta fram och effektutvärdera anpassade insatser fortsätter och utökas. Vidare nämns i rapporten att det under 2016 infördes ett systematiserat arbetssätt inom etableringsuppdraget, och att en uppföljning av det nya arbetssättet visar på ett ökat fokus på arbete och på att identifiera deltagarnas kompetens, särskilt för kvinnor.²³ AF fick 2017 ett regeringsuppdrag att förbättra genomförandet av etableringsuppdraget.²⁴ Där i ligger bland annat att kompetenser ska kartläggas snabbare och med högre kvalitet för att förbättra matchningen.²⁵ I rapporten nämns att en uppföljning på längre sikt, för de som lämnade etableringsuppdraget 2013, är på gång inom myndigheten. Denna rapport är enligt vad Riksrevisionen känner till ännu inte publicerad.

²³ Riksrevisionen har inte erhållit något mer utförligt underlag av uppföljningen, och det är därför svårt att värdera resultaten.

²⁴ Regeringsbeslut (2017c).

²⁵ Arbetsförmedlingen (2017h).

4 Genomförande

Granskningen baseras huvudsakligen på registerdata från AF och genomförandet följer så långt som möjligt genomförandet i den tidigare rapporten inom granskningen (Riksrevisionen 2017:20).²⁶ I den här granskningen inkluderas nyanlända som påbörjade etableringsuppdraget 2011, och deltagarna följs fram till och med 2015. År 2011 var det första året med etableringsuppdraget, och den huvudsakliga anledningen till att titta på deltagarna detta år är att vi vill ha så lång uppföljningshorisont som möjligt. Det finns indikationer på att resultaten för etableringsuppdraget kan ha förbättrats sedan införandet (Arbetsförmedlingen 2018b).

Utgångspunkten är de som deltar i FUB som första aktivitet inom etableringsuppdraget. Med aktivitet avses i granskningen aktiviteter som motsvarar ett arbetsmarknadspolitiskt program. Det är dock möjligt att deltagarna deltar i andra aktiviteter så som SFI och samhällsorientering. FUB utgör ofta den första delen i en kedja av insatser. Riksrevisionen (2016, 2017) visar att denna kedja kan se olika ut beroende på vilken insats den arbetssökande initialt deltar i. I den här granskningen jämförs inte resultaten för de som deltagit i olika kedjor av insatser, men vilken kedja av insatser den arbetssökande deltar i kan vara viktigt för utfallet. Resultaten presenteras även för de som deltar i APR som första aktivitet eller som inte deltar i någon aktivitet inom etableringsuppdraget. Deltagarna i APR utgjorde en av jämförelsegrupperna i den tidigare rapporten inom granskningen (2017:20). APR är också den aktivitet som, näst efter FUB, är vanligast förekommande inom etableringsuppdraget. Det huvudsakliga syftet med APR är att stärka individens möjligheter att få ett arbete.²⁷ Vidare kan det ge viktig information att följa den grupp av deltagare som inte deltar i någon aktivitet.²⁸ Anledningar till att personer inte deltar i någon aktivitet kan exempelvis vara att det är känt att personen i fråga inom kort kommer gå i pension eller på föräldraledighet, men det skulle också kunna handla om att personen saknar motivation eller att det inte finns någon aktivitet som bedöms lämplig. Det kan med andra ord finnas hinder för att personen ska kunna delta i aktivitet. Eventuella skillnader i resultat mellan de olika grupperna ska i den här granskningen inte tolkas i termer av effekter (orsakssamband). Skillnader i utfall mellan

²⁶ Se bilaga 1, och även Riksrevisionen (2016), för en mer omfattande beskrivning av data och hur data har bearbetats.

²⁷ I detta syfte kan praktik på en arbetsplats användas för att ge individen yrkesorientering, yrkespraktik, arbetslivserfarenhet eller för att behålla och stärka yrkeskompetens. APR kan även, under handledning, användas vid förberedelser inför start av näringsverksamhet (Arbetsförmedlingens intranät (Vis), hämtad 2017-06-02).

²⁸ Se tabell 1, bilaga 1 för storleken på de olika grupperna av deltagare.

grupperna kan bero på att de deltagit i olika aktiviteter, men skillnaderna kan också bero på att personer som deltar i olika aktiviteter skiljer sig åt på andra sätt.²⁹

Inledningsvis beskrivs deltagarna och vilka aktiviteter de deltar i. Vidare undersöks hur det går för deltagarna på längre sikt. Detta görs genom att undersöka om deltagarna är inskrivna hos AF i november två, tre och fyra år efter påbörjat etableringsuppdrag. Om deltagarna finns hos AF undersöks vilka insatser de deltar i, och om de inte finns hos AF undersöks av vilken orsak de lämnat AF. Det finns flera orsaker till att personer lämnar AF (avaktualiseras), exempelvis på grund av att de hittar ett arbete, påbörjar reguljär utbildning eller lämnar arbetskraften. Se bilaga 1 för en mer utförlig beskrivning av genomförandet.

De resultat som tas fram presenteras också uppdelat på män och kvinnor samt på deltagare med olika utbildningsnivå. Utrikes födda kvinnor har en påtagligt lägre sysselsättningsgrad än utrikes födda män, och regeringen har gett AF i uppdrag att öka sysselsättningen för gruppen.³⁰ Vidare finns det ett tydligt samband mellan arbetslöshet och utbildningsnivå som motiverar att undersöka hur det går för deltagare med olika utbildningsnivå.³¹ Som tidigare nämnts består FUB av flera olika inriktningar vilka har olika innehåll och syfte. Utöver att studera samtliga FUB, oaktat inriktning, analyseras de tre största övergripande inriktningarna: Allmän teori/Yrkesorientering, Yrkesvenska och Kunskapsvalidering.³² Resultaten från denna analys presenteras delvis i rapporten men återfinns i sin helhet i underlag a.

Utöver registeranalysen har en enkät till slumpmässigt utvalda arbetsförmedlare genomförts. Det totala urvalet består av 3 200 arbetsförmedlare, varav 65 procent besvarade enkäten (se bilaga 2). Av dessa arbetar 320 arbetsförmedlare inom etableringsuppdraget, och det är dessa förmedlares svar som redovisas. Enkäten genomfördes 2017 och syftet är att ge en bakgrund och ökad kunskap om hur arbetsförmedlarna arbetar med anvisningar till FUB och andra aktiviteter. Informationen kan vara viktigt för att förstå hur FUB används och fungerar för målgruppen.

²⁹ Exempelvis, om mer högt utbildade personer tenderar att delta i en viss aktivitet kommer detta att avspeglar sig i resultatet, därmed går det inte att avgöra om skillnader i resultatet beror på att personerna har olika utbildningsnivå eller att de deltagit i olika aktiviteter.

³⁰ Regeringen uppdrar åt AF att redovisa en handlingsplan för hur myndigheten avser att öka andelen utrikes födda kvinnor som arbetar eller studerar (Regeringsbeslut 2017a). Regeringen har tagit flera initiativ avseende gruppen utrikes födda kvinnor, till exempel har även Statskontoret fått i uppdrag att öka kunskapen om utomeuropeiskt födda kvinnor som står utanför arbetskraften (Regeringsbeslut 2017b). För mer information om könsperspektivet se till exempel Arbetsförmedlingen (2017c, 2017d). Skillnaden i sysselsättning och arbetslöshet mellan inrikes och utrikes födda män respektive kvinnor kan även studeras i SCB:s AKU.

³¹ Se till exempel Arbetsförmedlingen (2017a) och Eriksson m.fl. (2017). Utbildningsnivåns betydelse för sysselsättning och arbetslöshet kan även ses i SCB:s AKU.

³² Allmän teori och Yrkesorientering har slagits samma då det finns en betydande överlappning mellan inriktningarna, se Riksrevisionen (2016) för en mer djupgående diskussion.

5 Resultat

I kapitlet redovisas först de huvudsakliga resultaten från den enkät som riktades till förmedlare inom etableringsuppdraget. Vidare presenteras resultaten baserat på registerdata.

5.1 Anvisning till FUB

Generellt är det arbetsförmedlaren som beslutar om en anvisning till ett arbetsmarknadspolitiskt program ska genomföras.³³ Bedömningen ska göras utifrån den arbetssökandes förutsättningar, arbetsmarknadens krav, och det arbetsmarknadspolitiska uppdraget. AF ska inom ramen för etableringsuppdraget upprätta en individuell plan. I denna etableringsplan ska aktiviteter för att underlätta och påskynda den nyanländes etablering i samhälls- och arbetslivet vara inkluderat.³⁴

Viktiga faktorer och avvägningar vid anvisning

Omkring 95 procent av förmedlarna som arbetar med anvisningar inom etableringsuppdraget har någon gång anvisat till en FUB, och knappt hälften anvisar till insatsen varje vecka (tabell 4, bilaga 2). Detta är betydligt oftare jämfört med förmedlare som arbetar i verksamheter utanför etableringsuppdraget, och det bekräftar att insatsen är en av grundbultarna inom etableringsuppdraget.³⁵

Det vanligaste syftet med att anvisa till FUB är att kartlägga eller stärka deltagarens kompetens och att deltagaren ska få vägledning och/eller stöd i att söka arbete (tabell 13, bilaga 2). Andra vanliga syften är att insatsen ska utgöra ett stöd/komplement vid deltagande i annan insats eller bidra till att kartlägga individens intresse och motivation. Viktigt vid anvisningen är också formella krav på aktivitetsnivå och personens behov av aktivitet/stimulans (tabell 14, bilaga 2). Detta skiljer sig från anvisningar till FUB som görs utanför etableringsuppdraget.³⁶ Vid dessa anvisningar är till exempel syftet oftare att insatsen ska leda till att den arbetssökande hittar ett arbete eller övergår i reguljärutbildning, och viktigt vid anvisningen är bedömningen av den arbetssökandes nytta av att delta i insatsen och arbetsmarknadens efterfrågan.

³³ Se Riksrevisionen (2016, 2017) för en mer utförlig beskrivning.

³⁴ 6 och 7 §§ lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare. Av 8 § i lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare framgår att aktiviteterna i etableringsplanen tillsammans ska motsvara verksamhet på heltid om något annat inte föreskrivs.

³⁵ Se Riksrevisionen (2017) för resultaten för förmedlare som arbetar i andra delar av verksamheten.

³⁶ Se Riksrevisionen (2017).

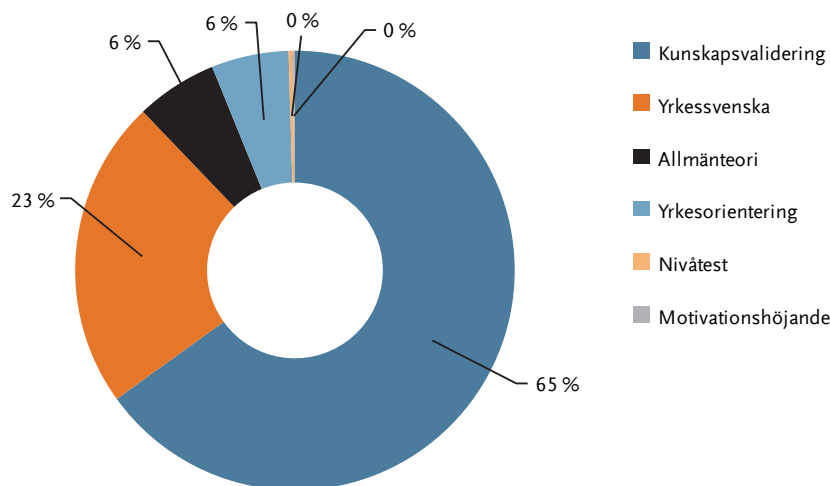
Drygt 40 procent av arbetsförmedlarna uppger att det mer än i undantagsfall händer att en anvisning till FUB inte görs, även då de bedömer att personen har behov av insatsen. Vanligaste orsakerna är att arbetsförmedlaren bedömer att personen saknar tillräckliga kunskaper i svenska språket eller att det inte finns tillgängliga platser (tabell 21–22, bilaga 2). Vidare övervägde drygt 30 procent av förmedlarna att anvisa till annan FUB eller annan insats än vad de slutligen valde att anvisa till. Vanligast var att en annan inriktning av FUB övervägdes (tabell 16, bilaga 2). I de fall annan insats övervägdes var APR vanligast (tabell 19, bilaga 2). Det var deltagarens nytta av insatsen samt förmedlarens bedömning av att deltagaren skulle kunna fullfölja insatsen som var avgörande för att anvisningen slutligen genomfördes till den specifika inriktningen av FUB (tabell 16–20, bilaga 2).

Sammantaget visar enkäten att FUB tycks användas med åtminstone delvis olika syften för deltagarna inom etableringsuppdraget jämfört med de som deltar utanför etableringsuppdraget. Resultaten bekräftar vidare slutsatserna i Riksrevisionen (2016) om att anvisningar till FUB påverkas av formella krav på aktivitetsnivå, och att anvisningarna riskerar att inte alltid utgå från den arbetssökandes förutsättningar och behov.

5.2 Vad gör deltagarna?

Av de som påbörjade etableringsuppdraget 2011 deltog 92 procent i någon aktivitet som tillhör gruppen arbetsmarknadspolitiska program. Av dessa deltog knappt 90 procent i FUB som första aktivitet och knappt 10 procent deltog i APR (tabell 1, bilaga 3). För de som deltar i FUB som första aktivitet är de vanligaste inriktningarna Kunskapsvalidering och Yrkessvenska (figur 3). Detta skiljer sig från deltagare i FUB utanför etableringsuppdraget, där de vanligaste inriktningarna är Yrkesorientering och Nivåtest.³⁷

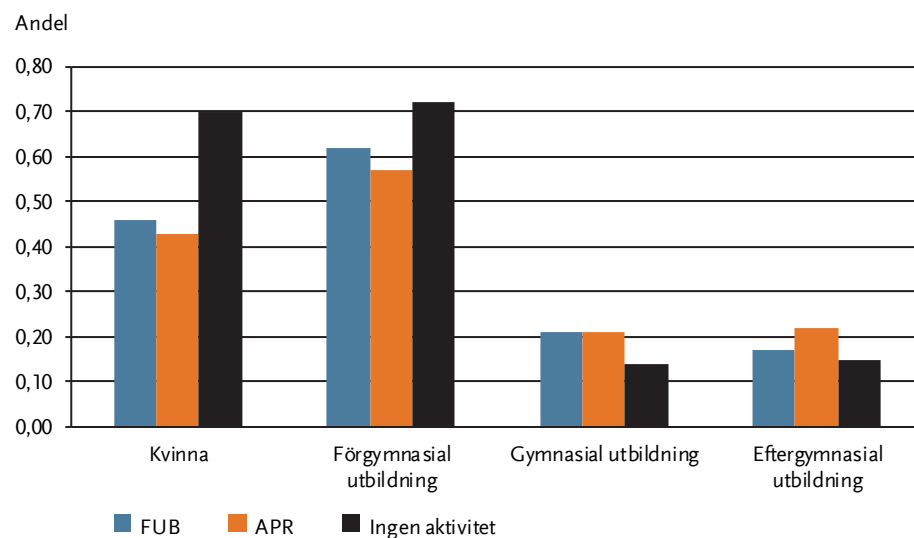
³⁷ Se Riksrevisionen (2017).

Figur 3 Inriktningen på FUB som första aktivitet i etableringsuppdraget

Källa: Riksrevisionens egna beräkningar baserat på data från Arbetsförmedlingens datalager.

Kvinnor och personer med kort utbildning är överrepresenterade bland de som inte deltar i någon aktivitet

Av de som deltar i FUB som första aktivitet i etableringsuppdraget är knappt 50 procent kvinnor, medan andelen är något lägre bland deltagarna i APR (figur 4). När det gäller de som inte deltar i någon aktivitet är kvinnor kraftigt överrepresenterade. Andelen med högst en förgymnasial utbildning är högre bland de som deltar i FUB jämfört med de som deltar i APR. Även denna grupp är överrepresenterad bland de som inte deltar i någon aktivitet. Överlag är skillnaderna mellan deltagarna i FUB och APR små, för en mer utförlig beskrivning av deltagarna se tabell 3 i bilaga 3. Deltagarna i de tre största inriktningarna av FUB har jämförts, och skillnaderna i deltagarsammansättningen är små (tabell 3, bilaga 3). Det är genomgående små skillnader i resultat för deltagarna i de olika inriktningarna, och resultaten redovisas fortsättningsvis enbart i underlag a.

Figur 4 Beskrivning av deltagarna

Not. Utbildningsnivå avser högsta avklarade utbildning.

Källa: Riksrevisionens egna beräkningar baserat på data från Arbetsförmedlingens datalager.

5.3 Hur går det för deltagarna?

Vanligt att delta i ytterligare aktivitet

Efter den inledande aktiviteten inom etableringsuppdraget deltar knappt 93 procent av deltagarna i FUB, och 87 procent av deltagarna i APR, i ytterligare aktivitet. Det är vanligast att respektive aktivitet följs av ytterligare beslut om deltagande i samma aktivitet (figur 5). Bland deltagarna i FUB är det dock vanligt att ha fler än två anvisningar.³⁸ Det är betydligt vanligare att de som deltagit i APR påbörjar en aktivitet som innebär anställning, så som Instegsjobb eller Nystartsjobb.³⁹ Detta är positivt då det innebär att personerna får en arbetsinkomst. Den här typen av anställning ökar på sikt också möjligheterna till osubventionerade anställningar.⁴⁰ Det finns flera tänkbara förklaringar till varför det är betydligt vanligare med en anställning för de som deltagit i APR jämfört

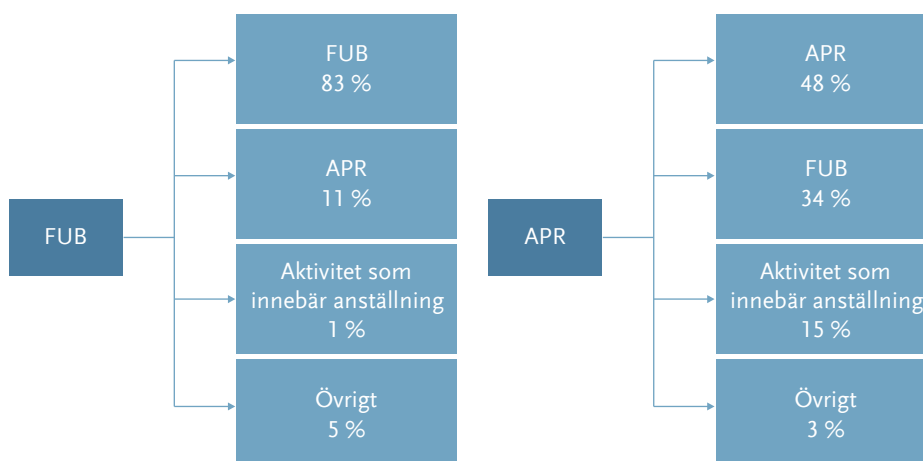
³⁸ Riksrevisionen (2016) visar till exempel att drygt 50 procent av de inskrivna i etableringsuppdraget hade fler än tre beslut, och 25 procent hade fler än fem beslut om FUB inom samma inskrivningsperiod. Vidare visas att majoriteten av deltagarna i FUB har fått sitt första beslut inom tre månader från påbörjat etableringsuppdrag.

³⁹ Nystartsjobb är inte ett arbetsmarknadspolitiskt program, och kan inte heller anvisas av Arbetsförmedlingen. Det är frågan om ett jobb som den arbets sökande fått, men där arbetsgivaren har rätt till en skattekreditering.

⁴⁰ Se till exempel Forslund och Vikström (2011) samt Liljeberg m.fl. (2012).

med de som deltagit i FUB. En förklaring kan vara att APR innebär att deltagarna i högre grad får arbetslivserfarenhet och skapar kontakter med arbetsgivare. Men det kan också bero på, som vi såg ovan, att deltagarna i APR skiljer sig något från deltagarna i FUB, exempelvis har de en något högre utbildningsnivå. Det är också möjligt att deltagarna i APR skiljer sig från deltagarna i FUB på andra sätt som vi inte kan se i data.⁴¹

Figur 5 Efterföljande aktivitet

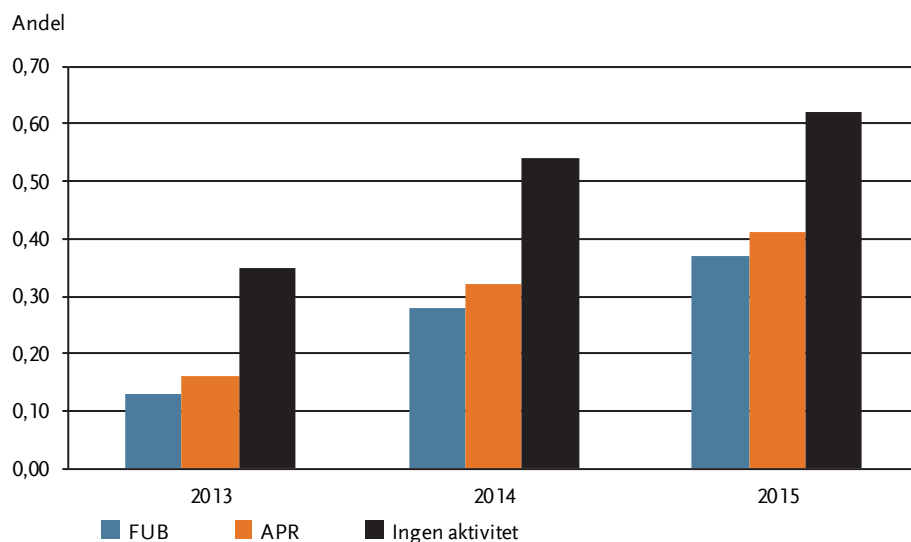
Källa: Riksrevisionens egna beräkningar baserat på data från Arbetsförmedlingens datalager.

Av deltagarna i FUB har omkring 40 procent någon gång inom etableringsuppdraget deltagit i APR, och om kring 60 procent av de som deltog i APR som första aktivitet har någon gång deltagit i FUB. Även om det finns tydliga skillnader vad gäller aktiviteter mellan grupperna, finns det också betydande överlappningar.

Knappt 40 procent av deltagarna i FUB har lämnat AF efter fyra år

Av de som deltog i FUB har 37 procent lämnat AF fyra år efter påbörjat etableringsuppdrag, medan andelen är 41 procent för de som deltog i APR (se figur 6). Bland de som inte deltog i någon aktivitet inom etableringsuppdraget har en betydligt högre andel lämnat AF.

⁴¹ Resultaten från enkäten visar dock att det är små skillnader i hur nära arbetsmarknaden arbetsförmedlarna bedömer att deltagarna i APR och Yrkessvenska (som är en av de vanligaste inriktningarna av FUB) står. Se tabell 25, bilaga 2. Dock har FUB och APR delvis olika syften, där APR mer uttalat syftar till att stärka individens möjligheter att få ett arbete. Vilket talar för att deltagarna kan stå närmare arbetsmarknaden.

Figur 6 Andel som lämnat AF två till fyra år efter påbörjat etableringsuppdrag

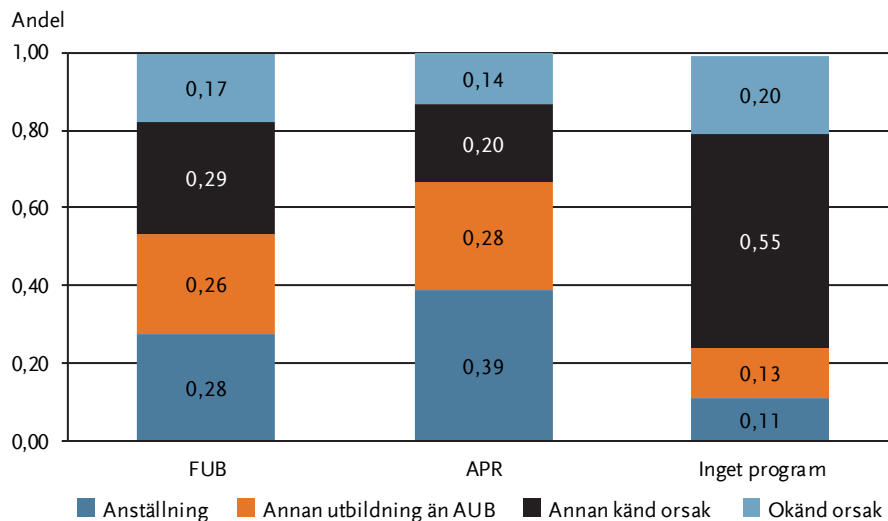
Källa: Riksrevisionens egna beräkningar baserat på data från Arbetsförmedlingens datalager.

Många lämnar AF av annan känd eller okänd orsak

Deltagarna i FUB har i lägre grad hittat ett arbete eller påbörjat reguljär utbildning än de som deltog i APR (figur 7).⁴² Det är vanligare att deltagarna i FUB lämnar av *annan känd orsak* eller *okänd orsak*. De personer som inte deltog i någon aktivitet i etableringsuppdraget har främst lämnat AF av annan känd orsak och av okänd orsak. Okänd orsak innebär att AF inte fått kännedom om anledningen till att personerna inte längre söker jobb genom AF. Annan känd orsak kan innebära att personen lämnar för att bli inskriven hos annan myndighet, exempelvis Försäkringskassan. Men det kan även innebära att den arbetssökande *"anmäler att hen inte längre önskar få del av AF:s service"*.⁴³ Som tidigare nämnts kan del av förklaringen till att personerna inte deltagit i någon aktivitet finnas just i orsaken till att de lämnat, det vill säga det kan finnas hinder för att delta i aktivitet. Detta undersöks närmre i avsnitt 5.5.

⁴² För utfallen 2013 och 2014 se underlag a.

⁴³ AF:s instruktion till arbetsförmedlarna, Arbetsförmedlingens intranät (Vis) 2018-02-21.

Figur 7 Orsaker till att de som inte var inskrivna 2015 har lämnat AF

Not: Utöver vad som presenteras i figuren finns kategori avliden. Se underlag a för dessa resultat.
 Källa: Riksrevisionens egna beräkningar baserat på data från Arbetsförmedlingens datalager.

Vanligt att de som deltog i FUB är inskrivna i Jobb- och utvecklingsgarantin

Av de som deltog i FUB och som är inskrivna hos AF fyra år efter påbörjat etableringsuppdrag är deltagande i Jobb- och utvecklingsgarantin vanligast (figur 8).⁴⁴ Omkring 22 procent har någon typ av anställning. Bland deltagarna i APR har 37 procent någon typ av anställning.⁴⁵ En anställning kan till exempel vara en subventionerad anställning, Nystartsjobb, timanställning eller tillfällig anställning.⁴⁶ Det är vanligt att de som inte deltog i någon aktivitet inom etableringsuppdraget deltar i Jobb- och utvecklingsgarantin eller är arbetssökande med förhinder.⁴⁷ Att de som inte deltog i någon aktivitet i högre grad är arbetssökande med förhinder kan i sig vara en förklaring till att de inte deltog i någon aktivitet i etableringsuppdraget. Det kan med andra ord ha funnits hinder

⁴⁴ För utfallen 2013 och 2014 se underlag a.

⁴⁵ Att personer är inskrivna som öppet arbetslösa kan antingen bero på att de har lämnat AF för att bli återinskrivna som öppet arbetslösa, eller att de själva valt att inte delta i Jobb- och utvecklingsgarantin (de får då heller inget aktivitetsstöd).

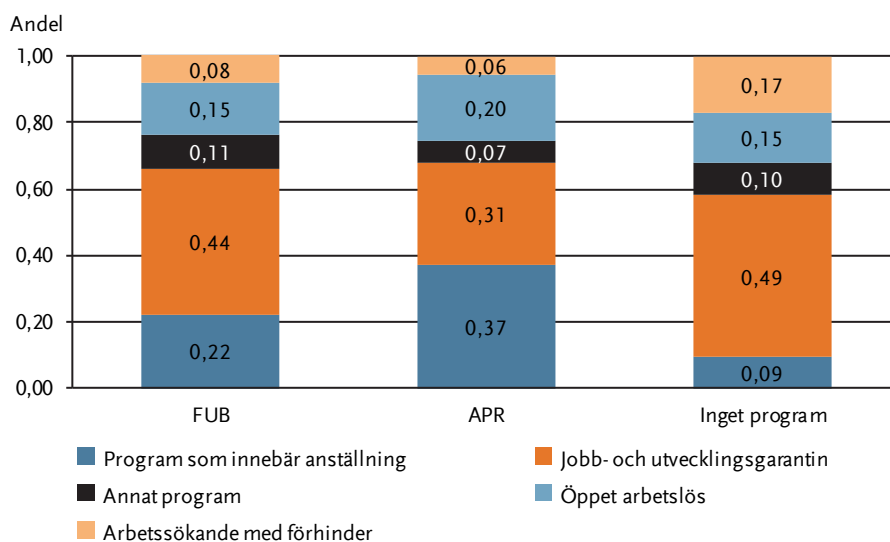
⁴⁶ Se bilaga 1.

⁴⁷ Arbetssökande som är förhindrade att aktivt söka arbete och/eller omgående tillträda på arbetsmarknaden förekommande arbete. Vid inskrivning i sökandekategori 14 (sökande med förhinder) skickas automatiskt en avanmälan till berörd arbetslöshetskassa. Exempelvis kan det handla om sjukdom eller semester.

för att det skulle vara möjligt för personerna att delta i aktivitet. Vanligaste anledningen till förhinder var föräldraledighet.⁴⁸

Som nämnts ovan kan det finnas flera tänkbara förklaringar till att resultaten för deltagare i FUB och APR skiljer sig åt, som inte har med deltagandet i aktiviteten att göra. Resultatet stämmer dock väl överens med de resultat som presenterades i Riksrevisionen (2017), där effekten av att delta i FUB jämfört med APR studerades för de som deltog i insatserna utanför etableringsuppdraget.

Figur 8 Sökandekategorier för dem som deltagit i FUB och var inskrivna i november 2015

Not: Jobb- och utvecklingsgarantin inkluderar sysselsättningsfasen (fas 3). Anställning inkluderar sökandekategorier som enligt AF:s definition innebär anställning, så som subventionerad anställning, Nystartsjobb, timanställning eller tillfällig anställning (se bilaga 1).

Källa: Riksrevisionens egna beräkningar baserat på data från Arbetsförmedlingens datalager.

5.4 Olika grupper av deltagare

Resultaten för deltagarna i etableringsuppdraget 2011 presenteras här uppdelat på män och kvinnor samt på deltagare med olika utbildningsnivå. När vi delar upp deltagarna i olika grupper presenteras främst resultaten för de som deltagit i FUB. Anledningen är att de grupper som deltagit i APR eller som inte deltagit i någon aktivitet är betydligt mindre, och därmed blir resultaten uppdelat på olika grupper av deltagare osäkra. Dock redovisas resultaten i underlag a.

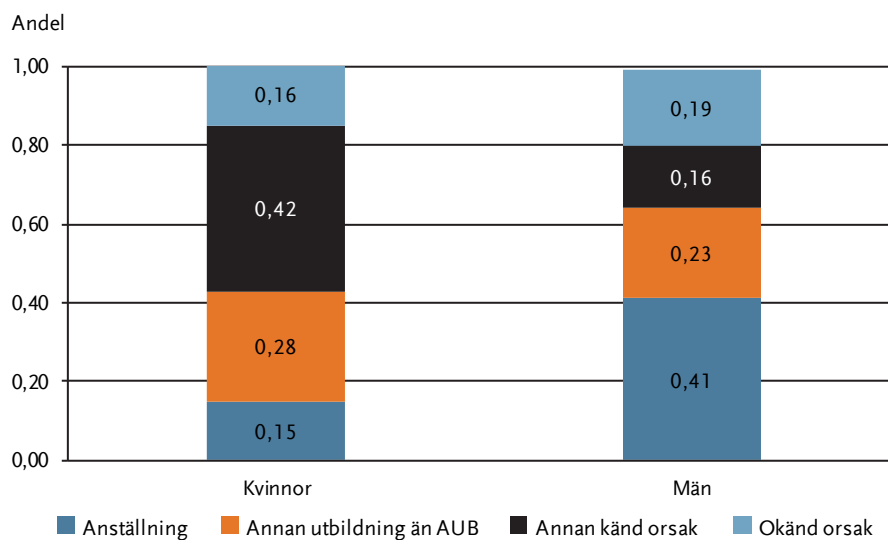
⁴⁸ 87 procent i december 2017. E-post från Arbetsförmedlingen 2018-01-29.

Kvinnor lämnar i betydligt lägre grad AF för ett arbete

Det är något fler män än kvinnor som deltar i etableringsuppdraget, och andelen som deltar i någon aktivitet är högre när det gäller män: 96 procent jämfört med 89 procent. Bland både män och kvinnor är FUB klart vanligast som första aktivitet. Kvinnor har i genomsnitt kortare utbildning än männen. Knappt 70 procent av kvinnorna har högst en förgymnasial utbildning, medan motsvarande siffra för männen är knappt 60 procent. Vidare är kvinnorna i högre grad anhöriginvandrare, men i övrigt har män och kvinnor liknande egenskaper. Se underlag a för en mer utförlig beskrivning.

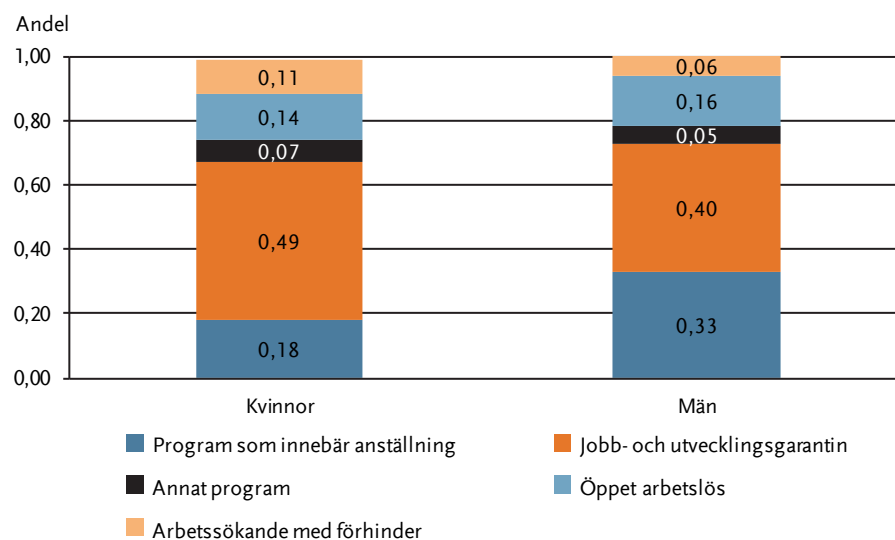
Fyra år efter påbörjat etableringsuppdrag är det en större andel av kvinnorna som lämnat AF, 40 procent jämfört med 34 procent för männen. Bland de som lämnat AF är det en betydligt högre andel av männen som lämnat för en anställning, medan den vanligaste anledningen för kvinnor är att de lämnat av annan känd orsak (figur 9). Kvinnor lämnar också i något högre grad AF för utbildning jämfört med männen.

Figur 9 Orsaker till att de som inte var inskrivna 2015 har lämnat AF av de som deltagit i FUB, fördelat på kvinnor och män

*Not: Utöver vad som presenteras i figuren finns kategori avliden, se underlag a för dessa resultat.
Källa: Riksrevisionens egna beräkningar baserat på data från Arbetsförmedlingens datalager.*

Av de som är inskrivna hos AF fyra år efter påbörjat etableringsuppdrag är det betydligt vanligare att männen är inskrivna men har någon typ av anställning (figur 10). Kvinnorna är i högre grad inskrivna i Jobb- och utvecklingsgarantin.

Figur 10 Sökandekategorier för dem som deltagit i FUB och var inskrivna i november 2015, fördelat på kvinnor och män

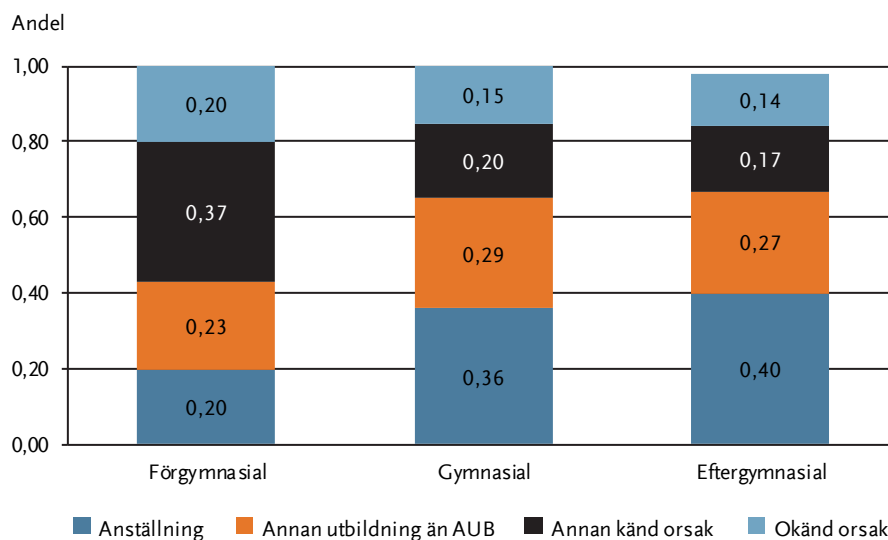
Not: Jobb- och utvecklingsgarantin inkluderar sysselsättningsfasen (fas 3) Anställning inkluderar sökandekategorier som enligt AF:s definition innebär anställning, så som subventionerad anställning, Nystartsjobb, timanställning eller tillfällig anställning (se bilaga 1).

Källa: Riksrevisionens egna beräkningar baserat på data från Arbetsförmedlingens datalager.

De med högst en förgymnasial utbildning lämnar i lägre grad AF för ett arbete

Som tidigare redovisats har majoriteten av de som deltar i FUB inom etableringsuppdraget högst en förgymnasial utbildning, drygt 60 procent. Drygt 20 procent har en gymnasial utbildning, och knappt 20 procent har en eftergymnasial utbildning. Fyra år efter påbörjat etableringsuppdrag har de med högst förgymnasial utbildning i lägre grad än de andra två grupperna lämnat AF: 34 procent jämfört med drygt 40 procent. Se underlag a för mer utförlig beskrivning.

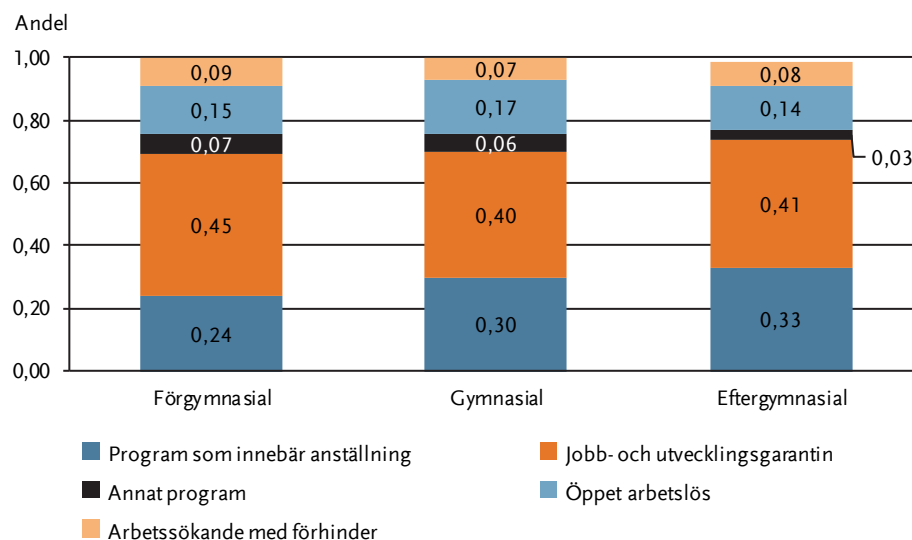
Av de som lämnat AF har omkring dubbelt så stor andel av de med gymnasial eller eftergymnasial utbildning lämnat för ett arbete, jämfört med de som har högst en förgymnasial utbildning (figur 11). Vidare är det betydligt vanligare att de med kort utbildning lämnar av annan känd orsak eller av okänd orsak.

Figur 11 Orsaker till att de som inte var inskrivna 2015 har lämnat AF av de som deltagit i FUB, fördelat på individer med olika utbildningsnivå

Not: Utöver vad som presenteras i figuren finns kategori avliden, se underlag a för dessa resultat. Utbildningsnivå avser högsta avklarade utbildning.

Källa: Riksrevisionens egna beräkningar baserat på data från Arbetsförmedlingens datalager.

Bland de som är inskrivna hos AF fyra år efter påbörjat etableringsuppdrag är det relativt liten skillnad mellan arbetssökande med olika utbildningsnivå (figur 12). De med kortast utbildning är dock i lägst grad inskrivna och har anställning. Vanligast i alla grupper är att de deltar i Jobb- och utvecklingsgarantin.

Figur 12 Sökandekategorier för dem som deltagit i FUB och var inskrivna i november 2015, fördelat på individer med olika utbildningsnivå

Not: Jobb- och utvecklingsgarantin inkluderar sysselsättningsfasen (fas 3). Utbildningsnivå avser högsta avklarade utbildning. Anställning inkluderar sökande kategorier som enligt AF:s definition innebär anställning, så som subventionerad anställning, Nystartsjobb, timanställning eller tillfällig anställning (se bilaga 1).

Källa: Riksrevisionens egna beräkningar baserat på data från Arbetsförmedlingens datalager.

5.5 De som lämnat AF av annan känd eller okänd orsak

För att få ökad kunskap om vad det innebär att lämna AF av okänd eller annan känd orsak har data från AF kopplats till data från SCB. På så sätt är det möjligt att följa upp vad dessa deltagare gör även om det inte finns registrerat hos AF.

Deltagare som påbörjade etableringsuppdraget 2011, men som inte var inskrivna hos AF i november 2014, ingår i analysen. Vi redovisar vad dessa personer gör i november 2015. Det huvudsakliga utfall som undersöks är om de är i) sysselsatta, ii) (åter)inskrivna hos AF, eller iii) om de lämnat arbetskraften. Det kan finnas flera anledningar till att lämna arbetskraften, till exempel att personen har fått barn, studerar eller är sjuk. Även dessa specifika utfall presenteras. I likhet med föregående avsnitt är de som deltog i FUB inom etableringsuppdraget i fokus. Se bilaga 1 för en mer utförlig beskrivning av genomförandet och bilaga 3 för resultat för samtliga grupper.

Det är vanligt att de som lämnat av okänd orsak har lämnat arbetskraften

Av de personer som inte var inskrivna hos AF i november 2014 och som hade lämnat av okänd orsak var knappt 60 procent utanför arbetskraften i november

2015, knappt 25 procent var inskrivna hos AF och drygt 20 procent var sysselsatta (se tabell 4, bilaga 3).⁴⁹ Det är en större andel av kvinnorna som är utanför arbetskraften och en betydligt större andel kvinnor som har åtminstone en del av sin försörjning från ekonomiskt bistånd jämfört med vad männen har. Männen är i högre grad sysselsatta, och kvinnorna har i betydligt högre grad fått barn.

De med gymnasial utbildning är i högre grad sysselsatta och i lägre grad utanför arbetskraften jämfört med de som har kortare eller längre utbildning. Bland de som lämnat arbetskraften är utbildningsnivån likartad för kvinnor och män (tabell 12, bilaga 3). Kvinnor med högst förgymnasial utbildning är något överrepresenterade jämfört med kvinnor som lämnat AF av okänd orsak men inte lämnat arbetskraften, medan män med eftergymnasial utbildning är något överrepresenterade (tabell 10 och 12, bilaga 3).

Vad gäller de som inte hade någon aktivitet inom etableringsuppdraget och som lämnade av okänd orsak kan det noteras att de i betydligt högre grad inte finns i arbetskraften: 90 procent. De har också betydligt mer i ekonomiskt bistånd. De har i högre grad sjukpenning och är i mycket lägre grad sysselsatta eller i utbildning. Detta visar att gruppen har en svag anknytning till arbetsmarknaden (tabell 8, bilaga 3).

Det är vanligt att de som lämnar etableringsuppdraget av annan känd orsak har lämnat arbetskraften

Av de personer som lämnat av annan känd orsak var knappt 70 procent utanför arbetskraften i november 2015, knappt 30 procent var inskrivna hos AF, och drygt 7 procent var sysselsatta (se tabell 5, bilaga 3). Det är en större andel av männen i den här gruppen som lämnat arbetskraften jämfört med kvinnorna, och en betydligt högre andel av kvinnorna är inskrivna hos AF. Andelen sysselsatta är liknande för män och kvinnor. Nästan dubbelt så stor andel av kvinnorna har fått barn, och andelen med sjukpenning är mycket låg för både män och kvinnor.

Det är vanligare att de med kort utbildning lämnar arbetskraften eller har åtminstone en del av sin försörjning från ekonomiskt bistånd. Vidare är det betydligt vanligare att de med en gymnasial utbildning har en sysselsättning eller har påbörjat utbildning som berättigar till CSN-stöd jämfört med de med kortare respektive längre utbildning. För kvinnor som lämnat arbetskraften är de med högst förgymnasial utbildning något överrepresenterade, medan de med eftergymnasial utbildning är något överrepresenterade för männen (se tabell 11 och 13, underlag a).

⁴⁹ Observera att det är möjligt att vara inskriven hos AF och sysselsatt samtidigt. Till exempel kan personen ha en subventionerad anställning eller vara ombytessökande. Att knappt 25 procent av de som lämnat av okänd orsak har en sysselsättning är betydligt lägre jämfört med studier på andra målgrupper. Se till exempel Nilsson (2010) och Gartell m.fl. (2012).

Det kan slutligen noteras att det även för den här gruppen är betydligt vanligare att de som inte hade någon aktivitet inom etableringsuppdraget har lämnat arbetskraften jämfört med de som deltog i FUB (eller APR), och det är mycket mindre vanligt att de är sysselsatta eller har påbörjat utbildning som berättigar till CSN-stöd (se tabell 9, bilaga 3).

Referenslista

Andersson Joonas, P. och L. Nekby (2012), *Intensive coaching of new immigrants: An evaluation based on random program assignment*, Scandinavian Journal of Economics, 114(2):576-600.

Andersson Joonas, P., Wennemo Lanninger, A. och M. Sundström (2015), *Etableringens första år – en första utvärdering*, Arbetsmarknadsdepartementet Dnr A2015/1225/IU, SULCIS Rapport 2015:3, Stockholms universitet.

Andersson Joonas, P., Wennemo Lanninger A. och M. Sundström (2016), *Etableringsreformens effekter på de nyanländas integration Slutrapport*, Stockholms universitets Linnécentrum för integrationsstudier, Rapport 2016:2.

Andersson Joonas, P., Wennemo Lanninger, A. och M. Sundström (2017), *Etableringsreformens effekter på integrationen av nyanlända*, Arbetsmarknad & Arbetsliv, årg. 23, nr. 1.

Arbetsförmedlingen (2016), *Arbetsmarknadspolitiska program – Årsrapport 2015*.

Arbetsförmedlingen (2017a), *Perspektiv på arbetslösheten i olika grupper*, URA 2017:2.

Arbetsförmedlingen (2017b), *Integration på svensk arbetsmarknad – ett internationellt perspektiv*, Working paper 2017:3.

Arbetsförmedlingen (2017c), *Perspektiv på etableringsuppdraget*, URA 2017:4

Arbetsförmedlingen (2017d), *Kunskapsöversikt: Nyanländas etablering på den svenska arbetsmarknaden*, Working paper 2017:5.

Arbetsförmedlingen (2017e), *Har vi större problem med nyanlända kvinnors etablering och beror det i så fall på ett systemfel?* Working paper 2017:6.

Arbetsförmedlingen (2017f), *Arbetsförmedlingens årsredovisning 2016*.

Arbetsförmedlingen (2017g), *Aktiviteter inom etableringsuppdraget – Årsrapport 2016*.

Arbetsförmedlingen (2017h), *Förbättra genomförandet av etableringsuppdraget, Åtterrapporering till regeringen*.

Arbetsförmedlingen (2018a), *Arbetsförmedlingens årsredovisning 2017*.

Arbetsförmedlingen (2018b), *Progression i Etableringsuppdraget? En kohorts- och jämställdhetsanalys av arbetssökande i Etableringsuppdraget*, Working paper 2018:4.

Betänkande 2011/12:AU2.

Budgetlagen (2011:203).

Eriksson, S., Hensvik, L. och O. Nordström Skans (2017), *Den svenska arbetsmarknaden och dess utmaningar*, Rapport 2017:5, IFAU, Uppsala.

Forslund, A. och J. Vikström (2011), *Arbetsmarknadspolitikens effekter på sysselsättning och arbetslöshet – en översikt*, Rapport 2011:7, IFAU, Uppsala.

Förordning (2007:1030) med instruktion för Arbetsförmedlingen.

Förordning (2017:819) om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser.

Förordning (2017:820) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

Gartell, M, Gerdes, C, & Nilsson, P. (2012), *Avaktualisering av okänd orsak- antaganden vid utvärderingsstudier av program*, Working paper 2012:3, Arbetsförmedlingen, Stockholm.

Integrationsverket (2007), *Ett förlorat år - En studie och analys av insatser och resultat under introduktionens första 12 månader*, Integrationsverkets stencilserie 2007:05.

Johansson, P. och O. Åslund (2006), *Arbetsplatsintroduktion för vissa invandrare-teori, praktik och effekter*, Rapport 2006:6, IFAU, Uppsala.

Lag (2017:584) om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

Lag (2010:197) om etableringsinsatser för visa nyanlända invandrare.

Liljeberg, L., och S. Sibbmark (2011), *Uppföljning av etableringssamtal*, Rapport 2011:28, IFAU, Uppsala.

Liljeberg, L., Sjögren, A. och J. Vikström (2012), *Leder nystartsjobben till högre sysselsättning?* Rapport 2012:6, IFAU, Uppsala.

Myndighetsförordningen (2007:515).

Nilsson, P. (2010), *Arbetsökande som lämnar Arbetsförmedlingen av okänd orsak*, Working paper 2010:1, Arbetsförmedlingen, Stockholm.

Regeringens budgetproposition för 2010 (prop 2009/10:60 utgiftsområde 13)

Regeringens budgetproposition för 2012 (prop. 2011/12:1 utgiftsområde 14).

Regeringsbeslut (2017a), *Uppdrag till Arbetsförmedlingen avseende åtgärder för att minska arbetslösheten bland utrikes födda kvinnor*.

Regeringsbeslut (2017b), *Uppdrag till Statskontoret att öka kunskapen om utomeuropeiskt födda kvinnor som står utanför arbetskraften*.

Regeringsbeslut (2017c), *Uppdrag att förbättra genomförandet av etableringsuppdraget*.

Regeringsbeslut (2017d), *Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende Arbetsförmedlingen*.

Riksdagsskrivelse 2011/12:88.

Riksrevisionen (2015), *Nyanländas etablering – är statens insatser effektiva?* RiR 2015:17.

Riksrevisionen (2016), *Förberedande och orienterande utbildning – Arbetsförmedlingens styrning, användning och uppföljning*, RiR 2016:21.

FÖRBEREDANDE OCH ORIENTERANDE UTBILDNING

Riksrevisionen (2017), *Effekter av Arbetsförmedlingens Förberedande och orienterande utbildning*, RiR 2017:20.

SOU 2007:112, *Utredningen om en flexiblare arbetsmarknad*.

SOU 2008:58, *Egenansvar med professionellt stöd*.

Åslund, O. och P.Johansson (2011), *Virtues of SIN: Can increased public efforts help disadvantaged immigrants?* Evaluation Review, 35(4):399–427.

Bilaga 1. Data och genomförande

I denna bilaga redogörs för de datakällor som används samt den registerdataanalys som har genomförts.

Data

Data från AF:s statistikdatabas Datalagret används. Populationen utgörs av personer som skrevs in i etableringsuppdraget under 2011. I data finns bland annat information om individernas historik hos AF samt individkaraktistika.⁵⁰ Vidare används data från SCB som bland annat innehåller information om individernas arbetsinkomster, ekonomiskt bistånd och sysselsättning.⁵¹ Gruppen som studeras i granskningen utgörs av nyanlända vilket innebär att vi har begränsad information vad gäller historik. Vi har enbart den information som är registrerad i Sverige och kan till exempel inte ta hänsyn till arbetsmarknadshistorik i födelselandet.

Genomförande

Vid framtagande av den beskrivande statistiken följs inflödet av personer till etableringsuppdraget och aktiviteter som beslutas inom etableringsuppdraget.⁵² Vi studerar enbart de som skrevs in under 2011. Personernas arbetsmarknadsutfall följs fram till och med 2015.

Olika aktiviteter inom etableringsuppdraget

Granskningens fokus är de personer som har haft FUB som första aktivitet inom etableringsuppdraget. Vi utgår från aktiviteter som tillhör gruppen arbetsmarknadspolitiska program. Det finns även andra aktiviteter inom etableringsuppdraget, så som SFI och samhällsorientering, dessa är dock betydligt svårare att följa i registerdata. En majoritet av dem som skrivs in i etableringsuppdraget anvisas till FUB och det är således där vi har flest observationer, knappt 6 000 (tabell 1). Utöver denna grupp presenteras även resultaten för de som deltagit i APR som första aktivitet eller som *inte* deltagit i någon aktivitet inom etableringsuppdraget. I dessa grupper har vi drygt 500 observationer vardera (tabell 1).

⁵⁰ Information från flera olika tabeller i AF:s datalager används: Ärendefakta, tabell för deltagare i etableringsuppdraget och tabell som beskriver upphandlade utbildningar.

⁵¹ Informationen hämtas från tabellen Longitudinell integrationsdatabas för Sjukförsäkrings- och Arbetsmarknadsstudier (LISA).

⁵² I normalfallet pågår etableringsuppdraget i två år.

Utöver att studera hela inflödet av personer till olika aktiviteter i etableringsuppdraget bryts analysen upp på kön och på deltagare med olika utbildningsnivå. I denna analys är fokus främst på de som deltagit i FUB som första program inom etableringsuppdraget eftersom observationerna är väldigt få för övriga aktiviteter (tabell 1). Fullständiga resultat för APR och de som inte deltagit i någon aktivitet återfinns dock i underlag a.

Tabell 1 Antal observationer för de olika studerade grupperna

	FUB	APR	Ingen aktivitet
Samtliga personer	5 727	511	529
Undergrupper			
Kvinnor	2 631	220	372
Män	3 096	291	157
Högst förgymnasial utbildning	3 573	292	379
Högst gymnasial utbildning	1 189	105	73
Eftergymnasial utbildning	965	114	77

Källa: Riksrevisionens egna beräkningar baserat på data från Arbetsförmedlingens datalager.

Vad undersöks?

Huvudsyftet med granskningen är att undersöka hur det går för personer som har FUB som första aktivitet inom etableringsuppdraget. Innan detta studeras beskrivs deltagarnas karaktäristika samt vilka aktiviteter de har deltagit i inom etableringsuppdraget. Sedan undersöks hur det går för deltagarna på längre sikt genom att studera om de fortfarande är inskrivna hos AF eller vad de annars gör.

Personernas status följs upp fram till och med 2015 och vi har där med fyra års uppföljningstid från det att personerna skrevs in i etableringsuppdraget. Utfallen som primärt studeras är om deltagarna fortfarande är inskrivna hos AF två, tre och fyra år efter påbörjat etableringsuppdrag.⁵³ Om deltagarna finns hos AF undersöks vilka insatser de deltar i (registrerad sökandekategori), och om de inte finns hos AF undersöks av vilken orsak de har lämnat AF (avaktualiseringsorsak).

Definitioner av dessa begrepp kan ses i faktaruta 1. Det finns flera orsaker till att arbetssökande lämnar AF, till exempel på grund av att de hittar ett arbete, påbörjar reguljär utbildning eller lämnar arbetskraften. En betydande del av de som lämnar myndigheten lämnar av så kallad *okänd* eller *annan känd orsak*. Okänd orsak innebär att AF inte fått kännedom om anledningen till att personerna inte längre

⁵³ Mer specifikt undersöks om personerna är inskrivna hos AF i november respektive år. Detta är ett nedslag och innebär att individen kan ha lämnat och kommit tillbaka till AF.

söker jobb. Annan känd orsak kan innebära att den arbetssökande lämnar för att bli inskriven hos annan myndighet, till exempel att hen övergår till Försäkringskassan. Men det kan även innebära att den arbetssökande "anmäler att hen inte längre önskar få del av AF:s service".⁵⁴

Faktaruta 1 Huvudsakliga utfall

Avaktualiseringsorsaker

När personer skrivs ut och lämnar AF registreras orsaken till varför personen inte längre är aktuell på myndigheten. Följande koder används:

1. Fått tillsvidareanställning
2. Fått tidsbegränsad anställning
3. Fått fortsatt anställning hos samma arbetsgivare
4. Fått anställning hos Samhall
5. Kontakten har upphört av annan känd orsak
6. Kontakten har upphört av okänd orsak
7. Annan utbildning än Arbetsmarknadsutbildning
8. Avliden

I granskningen har kod 1–4 slagits samman. Eftersom samtliga innebär att personen ifråga har fått en anställning.

Sökandekategorier

När en person skrivs in på AF registreras alltid vilken sökandekategori personen tillhör, det kan till exempel vara:

1. Personen är öppet arbetslös
2. Deltagande i program med aktivitetsstöd, till exempel Arbetsmarknadsutbildning, APR, Förberedande insatser och Jobb- och utvecklingsgarantin
3. Sökandekategori som innebär arbete (med och utan stöd) inklusive Nystartsjobb, samt till exempel timanställning och tillfällig anställning
4. Övriga inskrivna vid AF, till exempel Arbetssökande med förhinder

För resultaten gällande sökandekategorier har samtliga program som innebär anställning slagits samman, och vidare presenteras de fem mest frekventa sökandekategorierna samt en post för övrigt.

För koder och kategorisering av koder se Arbetsförmedlingen, <http://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Statistik-och-publikationer/Statistik/Forklaring-av-statistiken/Definitioner-och-forklaringar.html>

⁵⁴ Arbetsförmedlingens instruktion till arbetsförmedlarna, Arbetsförmedlingens intranät Vis 2018-02-05.

Fördjupad analys av de som lämnat av annan känd eller okänd orsak

För att få ökad kunskap om var personerna som lämnar av annan känd respektive okänd orsak tar vägen har data från AF kopplats till data från SCB. På så sätt är det möjligt att följa upp vad personerna gör även om det inte finns registrerat hos AF. Deltagare som påbörjade etableringsuppdraget 2011, men som inte var inskrivna hos AF i november 2014 undersöks. Utfallen mäts sedan i november 2015. I denna analys undersöks huvudsakligen om personerna är sysselsatta, återinskrivna hos AF eller om de har lämnat arbetskraften. Det kan finnas olika anledningar till varför personer lämnar arbetskraften, till exempel att personen är föräldraledig, studerar eller är sjuk. Av denna anledning har även resultat plockats fram för dessa variabler. I faktaruta 2 beskrivs utfallen.

Faktaruta 2 Utfall för fördjupad analys

Sysselsättning – Utgångspunkten är SCB:s variabel syssstat11 som bygger på individens sysselsättningsstatus i november månad.

Inskrivna hos AF – Här studeras om personen är inskriven hos AF i november månad.

Ej i arbetskraften – Definieras som att personen inte är sysselsatt enligt SCB:s definition och inte heller är inskriven hos AF i november månad.

Barnafödande – Definitionen utgår ifrån om de som lämnat AF året senare har minst ett barn mer i åldern 0–3 år jämfört med året då hen avaktualiserades.

Studier som berättigar CSN-stöd – Definitionen utgår ifrån att individen har CSN-stöd året efter då hen avaktualiserades från AF.

Sjukersättning – Definitionen utgår ifrån att individen erhåller sjukersättning året efter att hen har avaktualiserats från AF.

Ekonomiskt bistånd – Definitionen utgår ifrån att individen erhåller ekonomiskt bistånd året efter att hen har avaktualiserats från AF.

Bilaga 2. Enkät till arbetsförmedlare

I den här bilagan presenteras den förmedlarenkät som genomförts inom ramen för granskningen. Inledningsvis presenteras genomförande och bortfallsanalys, sedan följer resultaten från enkäten. När svaren från enkäten analyseras ingår enbart svar från de 320 arbetsförmedlare som arbetar inom etableringsuppdraget.⁵⁵

Genomförande och bortfall

Syftet med enkäten är att ge en bild av hur arbetsförmedlare inom etableringsuppdraget arbetar med FUB. Enkäten är uppbyggd i tre olika delar. Inledningsvis får förmedlaren svara på några generella frågor för att sedan utgå ifrån sin senaste anvisning till FUB. Avslutningsvis följer ytterligare några generella frågor.

Arbetsförmedlare som fått besvara enkäten har under de senaste sex månaderna anvisat någon arbetssökande till något program. I populationen ingick 6 406 arbetsförmedlare. Två slumpmässiga urval genomfördes där 2 500 arbetsförmedlare skulle ha anvisat till FUB de senaste sex månaderna samt 700 arbetsförmedlare som skulle ha anvisat till något program de senaste sex månaderna.⁵⁶ Det totala urvalet bestod således av 3 200 arbetsförmedlare. Undersökningen pågick mellan den 16 februari och 20 mars 2017. Det skickades ut tre påminnelser och inkom 2 079 svar, vilket gav en svarsfrekvens på 65 procent. Svarsfrekvensen är lika för de båda urvalen (tabell 1).

Tabell 1 Svarsfrekvens i procent

	Totalt urval	Anvisat till FUB	Anvisat till något program
Svarsfrekvens	65	65	65
Ej svar	35	35	35
<i>Antal</i>	<i>3 200</i>	<i>2 500</i>	<i>700</i>

Bortfallet på enkäten är totalt 35 procent. I vilken utsträckning bortfallet är ett problem beror på hur de arbetsförmedlare som svarat på enkäten skiljer sig från de som inte har svarat. De arbetsförmedlare som har besvarat enkäten är äldre och har varit anställda en längre tid på AF än de som valt att inte besvara enkäten

⁵⁵ Se Riksrevisionen (2017) för en redogörelse av hur övriga arbetsförmedlare arbetar med FUB.

⁵⁶ Anledningen till att arbetsförmedlare som inte anvisat till FUB inkluderades i urvalet var att vi ville undersöka om det fanns någon specifik anledning till varför de inte använder insatsen. Svaren visar att den huvudsakliga orsaken är att de inte jobbar med relevant grupp av arbetssökande.

(tabell 2). Detta innebär att de som svarat inte är helt representativa, utan vi har en viss överrepresentation av förmedlare med mer erfarenhet från organisationen samt av att anvisa personer till arbetsmarknadspolitiska program. Fördelningen vad gäller kön, utbildningsnivå och vilket marknadsområde förmedlaren tillhör är likartat för båda grupperna, förutom att förmedlare i marknadsområdet Stockholm/Gotland är underrepresenterade bland de svarande.

Tabell 2 Karaktäristika för svarande respektive inte svarande arbetsförmedlare, hela urvalet

	Svarande	Inte svarande
Genomsnittsålder	46,9 år	42,2 år
Genomsnittlig anställningstid hos AF	10,0 år	7,2 år
Kvinna	70 %	69 %
Man	30 %	31 %
Utbildningsnivå		
Förgymnasial	1 %	1 %
Gymnasial	12 %	9 %
Eftergymnasial	87 %	90 %
Marknadsområde		
Stockholm/Gotland	19 %	27 %
Norra Mälardalen	3 %	4 %
Södra Mälardalen/ Östergötland	7 %	7 %
Göteborg/ Halland	14 %	13 %
Nordvästra Götaland	7 %	8 %
Västra Svealand	11 %	9 %
Skåne	16 %	14 %
Småland/ Blekinge	9 %	8 %
Södra Norrland	7 %	8 %
Norra Norrland	3 %	2 %
<i>Antal</i>	2 079	1 121

I de resultat som presenteras nedan exkluderas alla förmedlare som inte arbetar med anvisning inom etableringsuppdraget. Totalt ingår 320 svar från arbetsförmedlare som arbetar inom etableringsuppdraget (tabell 3).

Resultat

Tabell 3 Arbetar du med någon särskild grupp av arbetssökande? Om du arbetar med flera av grupperna ange den huvudsakliga

	Procent
Deltagare i Jobb- och utvecklingsgarantin	
Deltagare i Jobbgarantin för ungdomar	
Deltagare i Etableringsuppdraget	100
Deltagare i det förstärkta samarbetet med Försäkringskassan	
Arbetssökande som inte kvalificerat sig för deltagande i garantiprogrammen, och inte heller deltar i Etableringsuppdraget eller det förstärkta samarbetet med Försäkringskassan.	
Ja, annan grupp	
Jag arbetar inte huvudsakligen med någon särskild målgrupp	
Svar saknas	
<i>Antal svar</i>	320

Tabell 4 Gör en uppskattning av hur ofta du vanligen anvisar arbetssökande till en Förberedande utbildning

	Procent
Varje vecka	47
Varje månad	35
Varje kvartal	9
Mer sällan än varje kvartal	3
Aldrig	5
Svar saknas	1
<i>Antal svar</i>	320

Tabell 5 Om arbetsförmedlaren uppgav "aldrig" i föregående fråga (tabell 4): Varför anvisar du aldrig till Förberedande utbildning?

	Procent
Jag jobbar inte med relevant grupp av arbetsökande	18
Jag jobbar inte med anvisningar	24
Jag tycker inte att insatsen är bra	0
Annan orsak	59
Svar saknas	0
<i>Antal svar</i>	<i>17</i>

Not: Förmedlarna som uppgav annan orsak fick precisera vilken. Majoriteten av dessa personer är nyanställda och har därför aldrig genomfört någon anvisning till FUB.

Nedan följer frågor avseende senaste anvisningen till en Förberedande utbildning. Tänk på samma anvisning när du svarar på samtliga frågor i den här delen av enkäten.

Tabell 6 När gjorde du din senaste anvisning till Förberedande utbildning?

	Procent
Senaste veckan	63
Senaste månaden	27
Senaste kvartalet	6
Mer än ett kvartal sedan	1
Svar saknas	3
<i>Antal svar</i>	<i>303</i>

Tabell 7 Vilken Förberedande utbildning anvisade du då till?

	Procent
Grundläggande moduler	42
Yrkessvenska	10
Starta eget-utbildning inför start av näringsverksamhet	1
Förberedande inför en specifik arbetsmarknadsutbildning/nivåtest	8
Meritportfölj	26
Korta vägen	5
Annan	5
Svar saknas	3
<i>Antal svar</i>	<i>303</i>

Not: Förmedlarna som svarade annan fick precisera vilken. Det är stor spridning i svaren, men ett av de vanligast förekommande svaren är etableringskurs på folkhögskola.

Beskriv den arbetssökande som din senaste anvisning avsåg

Tabell 8 Kön

	Procent
Man	64
Kvinna	31
Svar saknas	5
<i>Antal svar</i>	<i>303</i>

Tabell 9 Utbildning

	Procent
Högst förgymnasial utbildning	41
Högst gymnasial utbildning	28
Eftergymnasial utbildning	27
Svar saknas	5
<i>Antal svar</i>	<i>303</i>

Tabell 10 Ålder

	Procent
Under 25 år	16
25–55 år	74
Över 55 år	5
Svar saknas	5
<i>Antal svar</i>	303

Tabell 11 Inskrivningstid

	Procent
Kortare än 6 månader	63
Längre än 6 månader, men kortare än 12 månader	20
Längre än 12 månader	12
Svar saknas	5
<i>Antal svar</i>	303

Tabell 12 Markera egenskaperna som stämmer med din arbetssökande

	Procent
Funktionsnedsättning som påverkar arbetsförmågan	2
Född utanför Europa	38
Nyanländ	81
Svar saknas	5
<i>Antal svar</i>	303

Tabell 13 Vad var syftet med din senaste anvisning till Förberedande utbildning? Flera svarsalternativ är möjliga

	Procent
Utgöra stöd/komplement vid deltagande i annan insats	24
Den arbetssökande skulle få vägledning/stöd i att söka arbete	34
Kartlägga eller stärka den arbetssökandes kompetens	46
Kartlägga den arbetssökandes intresse/motivation	19
Erbjuda den arbetssökande aktivitet/stimulans	23
Klargöra den arbetssökandes förutsättningar för arbete	9
Att den arbetssökande ska övergå i annat program	6
Att den arbetssökande ska få ett jobb (subventionerat eller osubventionerat), eller starta företag	12
Att den arbetssökande ska påbörja reguljär utbildning inom en arbetsmarknadspolitisk insats eller på egen hand	14
Annat	16
Svar saknas	6
<i>Antal svar</i>	<i>303</i>

Not: Förmedlarna som svarade annat fick precisera vilket. Svaren har stor spridning men ett av de mest förekommande är att den arbetssökande behöver förbättra sina språkkunskaper.

Tabell 14 Hur viktiga var nedanstående faktorer vid din senaste anvisning till Förberedande utbildning? Gradera varje faktor på en skala 0–10, där 0=inte alls viktigt, 10=Mycket viktigt

	Inte alls viktigt		Mycket viktigt	Medelvärde	Vet ej	Svar saknas	Antal svar
	Kvartil 1	Median	Kvartil 3				
Den arbetssökandes utbildningsbakgrund	5	7	9	6,6	0	9	274
Den arbetssökandes inskrivningstid	1	4	7	4,2	0	10	273
Den arbetssökandes ålder	0	2	5	2,4	1	10	271
Den arbetssökandes kunskaper i svenska språket	3	7	9	5,8	1	9	272
Formella krav på aktivitetsnivå som gäller inom Arbetsförmedlingen (t.ex. inom Etableringen, garantiprogrammen eller andra riktlinjer (t.ex. lokalt))	5	6	8	6,1	3	9	265
Arbetsmarknadens efterfrågan (bristyrken)	1	5	9	5,1	6	10	254
Den arbetssökandes behov av aktivitet/stimulans	6	8	10	7,2	5	9	262
Att det fanns budgetmässigt utrymme (tillgängliga platser)	0	4	8	4,1	4	10	260
Den arbetssökandes vilja/önskemål eller motivation	5	8	10	7,3	5	10	260
Den arbetssökandes nytta av insatsen	8	10	10	9	7	9	253

Not: Medelvärdena baseras på antalet svar exklusive de förmedlare som svarat vet ej och där svar saknas. En fjärdedel av observationerna antar ett värde som är mindre än kvartil 1, och tre fjärdedelar av observationerna är mindre än kvartil 3.

Tabell 15 I vilken utsträckning var den arbetssökande delaktig/engagerad vid anvisningen? Gradera varje faktor på en skala 0–10, där 0=inte alls, 10= i stor utsträckning.

Inte alls		I stor utsträckning	Medelvärde	Vet ej	Svar saknas	Antal svar
Kvartil 1	Median	Kvartil 3				
7	8	10	8	0	10	303

Not: Medelvärdena baseras på antalet svar exklusive de förmedlare som svarat vet ej och där svar saknas. En fjärdedel av observationerna antar ett värde som är mindre än kvartil 1, och tre fjärdedelar av observationerna är mindre än kvartil 3.

Tabell 16 Övervägde du att istället anvisa till någon annan slags Förberedande utbildning eller någon annan insats? Om du övervägde flera ange den som du huvudsakligen övervägde

	Procent
Nej	57
Ja, annan Förberedande utbildning (tex Grundläggande moduler, Yrkessvenska, Starta eget, Förberedande utb, Meritportfölj, KortaVägen mm)	20
Ja, annan insats inom programmet Förberedande insatser (tex Studiemotiverande kurs, KVR, Reguljär utb, Utbildningsplats mm)	3
Ja, annat program/insats (tex Arbetspraktik, Arbetsmarknads utb, Nystartjobb, Anställning med stöd, STOM mm)	9
Svar saknas	11
<i>Antal svar</i>	303

FÖRBEREDANDE OCH ORIENTERANDE UTBILDNING

Tabell 17 Om "ja, annan Förberedande utbildning" uppgavs som svar i föregående fråga (tabell 16): Vilken annan Förberedande utbildning övervägde du?

	Procent
Grundläggande moduler	33
Yrkessvenska	10
Starta eget-utbildning inför start av näringsverksamhet	-
Förberedande utbildning inför en specifik arbetsmarknadsutbildning/nivåtest	7
Meritportfölj	33
Korta vägen	10
Annan	5
Svar saknas	3
<i>Antal svar</i>	<i>61</i>

Not: Förmedlarna som svarade att annan Förberedande utbildning hade övervägts fick precisera vilken. Här angavs bara 3 svar, dessa redovisas inte.

Tabell 18 Om "ja, annan insats inom programmet Förberedande insatser" uppgavs i föregående fråga (tabell 16): Vilken annan insats inom programmet Förberedande insatser övervägde du?

	Procent
Studiemotiverande kurs på folkhögskola (SMF)	25
Kartläggning och vägledning (KVR)	38
Reguljär utbildning	13
Utredningsplatser	-
Annan	25
Svar saknas	0
<i>Antal svar</i>	<i>8</i>

Not: Förmedlarna som svarade att annan Förberedande insats övervägts fick precisera vilken. Här angavs bara 2 svar, dessa redovisas inte.

Tabell 19 Om "ja, annat program/insats" uppgavs i föregående fråga (tabell 16): Vilket annat program/insats övervägde du?

	Procent
Arbetspraktik	50
Arbetsmarknadsutbildning	14
Nystartsjobb	-
Anställning med stöd	11
Stöd och Matchning (STOM)	25
Annat	-
Svar saknas	-
<i>Antal svar</i>	<i>28</i>

Tabell 20 Förmedlarna som hade övervägt en annan anvisning (tabell 16) fick även besvara: Hur viktiga var nedanstående faktorer för att anvisningen gjordes till en Förberedande utbildning, istället för det alternativ som du huvudsakligen övervägde? Gradera varje faktor på en skala 0–10, där 0=inte alls viktigt, 10=Mycket viktigt.

	Inte alls viktigt	Mycket viktigt	Medelvärde	Vet ej	Svar saknas	Antal svar	
	Kvartil 1	Median	Kvartil 3				
Den arbetssökandes utbildningsbakgrund	3	7	9	6,2	2	4	91
Den arbetssökandes inskrivningstid	0	3	7	3,8	3	4	90
Den arbetssökandes ålder	0	2	5	2,8	2	5	90
Den arbetssökandes kunskaper i svenska språket	2	7	9	5,5	1	5	91
Arbetsmarknadens efterfrågan (bristyrken)	2	6	9	5,4	5	5	87
Att det fanns budgetmässigt utrymme (tillgängliga platser)	0	3	6	3,9	5	6	86
Den arbetssökandes vilja/önskemål eller motivation	6	8	9	7,2	3	4	90
Den arbetssökandes nytta av insatsen	8	9	10	8,4	4	3	90
Min bedömning av den arbetssökandes förmåga att fullfölja insatsen	7	9	10	7,9	4	3	90

Not: Medelvärdena baseras på antalet svar exklusive de förmedlare som svarat vet ej och där svar saknas. En fjärdedel av observationerna antar ett värde som är mindre än kvartil 1, och tre fjärdedelar av observationerna är mindre än kvartil 3.

Nu följer ett par mer generella frågor. Det vill säga, som inte specifikt rör din senaste anvisning till Förberedande utbildning.

Tabell 21 Tänk på det senaste tillfället när du bedömde att en arbetssökande hade behov av en Förberedande utbildning, men då en anvisning ändå inte gjordes. Vilken var den huvudsakliga orsaken?

	Procent
Det har aldrig hänt	13
Det fanns inga tillgängliga platser	19
Det fanns ingen Förberedande utbildning som var anpassad efter arbetsmarknadens efterfrågan (bristyrken)	9
Den arbetssökande saknade tillräckliga kunskaper i svenska språket	21
Den arbetssökande uppfyllde inte kraven för deltagande, t.ex. saknades tillräckliga förkunskaper eller nödvändig dokumentation	6
Den arbetssökande hade funktionsnedsättning som innebar hinder att genomföra insatsen	2
Den arbetssökande ville/kunde inte delta	14
Annat	6
Svar saknas	11
Antal svar	303

Not: Förmedlarna som svarade att annat fick precisera vad. Bland annat svarades att upphandlingen av utbildningen inte var klar och tidsbrist för arbetsförmedlaren som förklaringar.

Tabell 22 Förmedlarna som bedömde att den arbetssökande hade behov av en Förberedande utbildning men ändå inte anvisade (tabell 21) fick även besvara: Hur vanligt är det att du bedömer att en arbetssökande har behov av en Förberedande utbildning, men att en anvisning ändå inte görs?

	Procent
I mer än hälften av fallen	18
I mindre än hälften av fallen, men mer än i undantagsfall	28
Enbart i undantagsfall	53
Svar saknas	1
Antal svar	231

FÖRBEREDANDE OCH ORIENTERANDE UTBILDNING

Tabell 23 Tänk på senaste tillfället där du bedömde att en arbetssökande hade behov av en Förberedande utbildning, men en anvisning inte genomfördes eftersom den arbetssökande inte ville/kunde delta. Uppgav den arbetssökande någon särskild orsak? Om flera orsaker angavs, ange den huvudsakliga

	Procent
Det har aldrig hänt	17
Bristande motivation	21
Bristande studievana	2
Hälsoskäl	15
Praktiska hinder (t.ex. familjeangelägenheter)	14
Annat	17
Uppgav ingen särskild orsak	3
Svar saknas	11
<i>Antal svar</i>	<i>303</i>

Not: Förmedlarna som svarade att annat fick precisera vad. Det var stor spridning i svaren men några svar som förekom flertal gånger var att den arbetssökande hade brist i svenskspråket, avståndet/resvägen till utbildningen, att utbildningen har dåligt rykte eller att den arbetssökande hellre vill delta i ett annat program.

Tabell 24 Förmedlarna som haft en arbetssökande som hade behov av en Förberedande utbildning men ändå inte anvisat pga. den arbetssökande inte ville/kunde delta (tabell 23) fick även besvara: Hur vanligt är det att du bedömer att en arbetssökande har behov av en Förberedande utbildning, men att en anvisning inte genomförs eftersom den arbetssökande inte kan/vill?

	Procent
I mer än hälften av fallen	5
I mindre än hälften av fallen, men mer än i undantagsfall	26
Enbart i undantagsfall	69
Svar saknas	1
<i>Antal svar</i>	<i>218</i>

Tabell 25 Hur nära bedömer du, i genomsnitt, att arbetssökande som du anvisat till följande insatser/program står arbetsmarknaden? Gradera varje faktor på en skala 0–10, där 0=inte alls nära, 10=Mycket nära

	Inte nära		Mycket nära	Medelvärde	Vet ej	Svar saknas	Antal svar
	Kvartil 1	Median	Kvartil 3				
Arbetspraktik	5	7	8	6,4	2	13	260
Arbetsmarknadsutbildning	5	7	8	6,5	5	13	251
Förberedande utbildning							
Grundläggande modul	2	3	5	3,6	3	12	258
Yrkessvenska	4	6	8	5,9	8	14	238
Starta eget-utbildning inför start av näringsverksamhet	5	7	9	6,2	20	14	202
Förberedande utbildning inför en specifik arbetsmarknadsutbildning /nivåtest	5	6	8	6,1	9	14	234
Meritportfölj	2	4	6	4,6	7	13	243
Korta vägen	5	7	8	6,5	10	14	229
Annan insats							
Kartläggning och vägledning (KVR)	3	5	7	5,1	20	16	197
Studiemotiverande kurs på folkhögskola (SMF)	2	4	6	4,1	26	16	175

Not: Medelvärdena baseras på antalet svar exklusive de förmedlare som svarat vet ej och där svar saknas. En fjärdedel av observationerna antar ett värde som är mindre än kvartil 1, och tre fjärdedelar av observationerna är mindre än kvartil 3.

Bilaga 3. Tabeller

Tabell 1 Första program i etableringsuppdraget

Program	Andel
FUB	0,88
APR	0,08
Instegsjobb	0,01
Arbetsmarknadsutbildning	0,01
Fördjupad kartläggning och vägledning	0,01
Annat program	0,01
<i>Antal observationer</i>	<i>6 513</i>

Källa: Riksrevisionens egna beräkningar baserat på data från Arbetsförmedlingens datalager.

Tabell 2 Inriktningen på FUB som första program i etableringsuppdraget

Inriktning	Andel
Kunskapsvalidering	0,65
Yrkessvenska	0,23
Allmän teori	0,06
Yrkesorientering	0,06
Nivåtest	0,00
Motivationshöjande	0,00
<i>Antal observationer</i>	<i>5 729</i>

Källa: Riksrevisionens egna beräkningar baserat på data från Arbetsförmedlingens datalager.

Tabell 3 Deltagarsammansättning

	Inget	APR	FUB	Olika FUB		
				X1/X2	X3	X7
Kvinna	0,70	0,43	0,46	0,50	0,48	0,45
Ålder	37,14	31,71	32,59	32,96	32,78	32,44
Födelseland						
Afghanistan	0,11	0,08	0,09	0,08	0,10	0,09
Eritrea/Etiopien/Sudan	0,11	0,17	0,20	0,14	0,19	0,21
Somalia	0,22	0,23	0,29	0,20	0,28	0,32
Syrien	0,01	0,02	0,02	0,01	0,02	0,02
Iran /Irak	0,27	0,28	0,21	0,41	0,22	0,17
Övriga	0,27	0,23	0,19	0,15	0,20	0,19
Högsta utbildningsnivå						
Eftergymnasial utbildning	0,15	0,22	0,17	0,20	0,18	0,16
Gymnasial utbildning	0,14	0,21	0,21	0,21	0,20	0,21
Förgymnasial utbildning	0,72	0,57	0,62	0,58	0,62	0,63
Funktionsnedsättning	0,02	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00
Inreseår						
2008	0,36	0,32	0,27	0,32	0,25	0,26
2009	0,08	0,13	0,10	0,09	0,10	0,10
2010	0,27	0,31	0,28	0,27	0,28	0,29
2011	0,29	0,23	0,35	0,32	0,37	0,35
Flyktingskäl						
Asylflykting	0,57	0,66	0,48	0,53	0,54	0,45
Kvotflykting	0,12	0,14	0,10	0,10	0,08	0,11
Anhöriginvandrare	0,12	0,05	0,08	0,15	0,06	0,07
Ej folkbokförd i kommunen	0,19	0,14	0,34	0,23	0,32	0,37
Antal observationer	529	511	5 727	669	1 306	3 725

Not. Resultaten anges i andelar förutom ålder som anges i år.

Källa: Riksrevisionens egna beräkningar baserat på data från Arbetsförmedlingens datalager.

FÖRBEREDANDE OCH ORIENTERANDE UTBILDNING

Tabell 4 De som hade FUB som första aktivitet och som lämnat AF av okänd orsak

	Samtliga	Kvinnor	Män	Förgymnasial utbildning	Gymnasial utbildning	Eftergymnasial utbildning
Sysselsatt	0,21	0,17	0,24	0,20	0,28	0,20
Hos AF	0,23	0,22	0,24	0,23	0,24	0,25
Utanför arbetskraften	0,59	0,64	0,56	0,60	0,56	0,60
Ekonomiskt bistånd	0,38	0,50	0,30	0,42	0,33	0,28
CSN berättigade studier	0,19	0,16	0,22	0,21	0,19	0,15
Fått barn	0,07	0,13	0,03	0,07	0,09	0,05
Sjukpenning	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
<i>Antal observationer</i>	253	105	148	159	54	40

Not. Resultaten anges i andelar. Medianvärde (hundredralkronor) för arbetsinkomst 1 954, ekonomiskt bistånd 208, samt studiemedel 520.

Källa: Riksrevisionens egna beräkningar baserat på data från Arbetsförmedlingens datalager.

Tabell 5 De som hade FUB som första aktivitet och som lämnat AF av annan känd orsak

	Samtliga	Kvinnor	Män	Förgymnasial utbildning	Gymnasial utbildning	Eftergymnasial utbildning
Sysselsatt	0,07	0,07	0,08	0,06	0,13	0,05
Hos AF	0,27	0,31	0,18	0,24	0,34	0,55
Utanför arbetskraften	0,68	0,66	0,74	0,72	0,55	0,64
Ekonomiskt bistånd	0,68	0,67	0,69	0,71	0,61	0,57
CSN berättigade studier	0,12	0,13	0,10	0,09	0,22	0,16
Fått barn	0,11	0,13	0,06	0,12	0,09	0,07
Sjukpenning	0,03	0,03	0,03	0,02	0,01	0,09
<i>Antal observationer</i>	487	347	140	344	85	58

Not. Resultaten anges i andelar. Medianvärde (hundredralkronor) arbetsinkomst 1 107, ekonomiskt bistånd 251, studiemedel 362,5 samt sjukpenning 1 068 för gruppen samtliga.

Källa: Riksrevisionens egna beräkningar baserat på data från Arbetsförmedlingens datalager.

Tabell 6 De som hade APR som första aktivitet och som lämnat AF av okänd orsak

	Samtliga	Kvinnor	Män	Förgymnasial utbildning	Gymnasial utbildning	Eftergymnasial utbildning
Sysselsatt	0,29	0,27	0,30	0,13	0,44	0,25
Hos AF	0,33	0,18	0,50	0,38	0,33	0,25
Utanför arbetskraften	0,43	0,64	0,20	0,50	0,22	0,75
Ekonomiskt bistånd	0,14	0,09	0,20	0,25	0,00	0,25
CSN berättigade studier	0,10	0,18	0,00	0,00	0,11	0,25
Fått barn	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Sjukpenning	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
<i>Antal observationer</i>	21	11	10	8	9	4

Not. Resultaten anges i andelar. Medianvärde (hundredekronor) för arbetsinkomst 1 609, ekonomiskt bistånd 451, samt studiemedel 374.

Källa: Riksrevisionens egna beräkningar baserat på data från Arbetsförmedlingens datalager.

Tabell 7 De som hade APR som första aktivitet och som lämnat AF av annan känd orsak

	Samtliga	Kvinnor	Män	Förgymnasial utbildning	Gymnasial utbildning	Eftergymnasial utbildning
Sysselsatt	0,13	0,11	0,17	0,05	0,25	0,33
Hos AF	0,29	0,37	0,17	0,24	0,00	0,67
Utanför arbetskraften	0,65	0,53	0,83	0,71	0,75	0,33
Ekonomiskt bistånd	0,55	0,63	0,42	0,67	0,50	0,17
CSN berättigade studier	0,10	0,11	0,08	0,05	0,25	0,17
Fått barn	0,10	0,16	0,00	0,05	0,25	0,17
Sjukpenning	0,10	0,00	0,25	0,10	0,25	0,00
<i>Antal observationer</i>	31	19	12	21	4	6

Not. Resultaten anges i andelar. Medianvärde (hundredekronor) arbetsinkomst 1 238, ekonomiskt bistånd 182, studiemedel 675 samt sjukpenning 1 068 för gruppen samtliga.

Källa: Riksrevisionens egna beräkningar baserat på data från Arbetsförmedlingens datalager.

Tabell 8 De som inte hade någon aktivitet och som lämnat AF av okänd orsak

	Samtliga	Kvinnor	Män	Förgymnasial utbildning	Gymnasial utbildning	Eftergymnasial utbildning
Sysselsatt	0,08	0,10	0,05	0,08	0,11	0,00
Hos AF	0,04	0,00	0,07	0,03	0,11	0,00
Utanför arbetskraften	0,90	0,87	0,95	0,89	0,89	1,00
Ekonomiskt bistånd	0,36	0,48	0,16	0,43	0,11	0,25
CSN berättigade studier	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Fått barn	0,02	0,03	0,00	0,03	0,00	0,00
Sjukpenning	0,06	0,07	0,05	0,08	0,00	0,00
<i>Antal observationer</i>	50	31	19	37	9	4

Not. Resultaten anges i andelar. Medianvärde (hundredralkronor) för arbetsinkomst 2 578, ekonomiskt bistånd 381, samt sjukpenning 1 068.

Källa: Riksrevisionens egna beräkningar baserat på data från Arbetsförmedlingens datalager.

Tabell 9 De som inte hade någon aktivitet och som lämnat AF av annan känd orsak

	Samtliga	Kvinnor	Män	Förgymnasial utbildning	Gymnasial utbildning	Eftergymnasial utbildning
Sysselsatt	0,02	0,00	0,04	0,02	0,05	0,00
Hos AF	0,13	0,17	0,04	0,13	0,10	0,16
Utanför arbetskraften	0,87	0,83	0,94	0,87	0,86	0,84
Ekonomiskt bistånd	0,63	0,61	0,67	0,65	0,52	0,58
CSN berättigade studier	0,02	0,01	0,04	0,01	0,09	0,00
Fått barn	0,02	0,02	0,02	0,02	0,00	0,00
Sjukpenning	0,04	0,03	0,06	0,03	0,05	0,05
<i>Antal observationer</i>	170	52	118	130	21	19

Not. Resultaten anges i andelar. Medianvärde (hundredralkronor) arbetsinkomst 1 027, ekonomiskt bistånd 495, studiemedel 717 samt sjukpenning 641 för gruppen samtliga.

Källa: Riksrevisionens egna beräkningar baserat på data från Arbetsförmedlingens datalager.

Tabell 10 Personer som har skrivits ut från AF av okänd orsak, samtliga personer

	Samtliga	Kvinnor	Män
Högst förgymnasial utbildning	0,63	0,61	0,64
Högst gymnasial utbildning	0,21	0,20	0,22
Eftergymnasial utbildning	0,15	0,17	0,14
<i>Antal observationer</i>	<i>253</i>	<i>105</i>	<i>148</i>

Not. Resultaten anges i andelar.

Källa: Riksrevisionens egna beräkningar baserat på data från Arbetsförmedlingens datalager.

Tabell 11 Personer som har skrivits ut från AF av annan känd orsak, samtliga personer

	Samtliga	Kvinnor	Män
Högst förgymnasial utbildning	0,71	0,73	0,64
Högst gymnasial utbildning	0,17	0,16	0,21
Eftergymnasial utbildning	0,12	0,10	0,16
<i>Antal observationer</i>	<i>487</i>	<i>347</i>	<i>140</i>

Not. Resultaten anges i andelar.

Källa: Riksrevisionens egna beräkningar baserat på data från Arbetsförmedlingens datalager.

Tabell 12 Personer som har skrivits ut från AF av okänd orsak och som är utanför arbetskraften, samtliga personer

	Samtliga	Kvinnor	Män
Högst förgymnasial utbildning	0,64	0,66	0,63
Högst gymnasial utbildning	0,20	0,19	0,20
Eftergymnasial utbildning	0,16	0,15	0,17
<i>Antal observationer</i>	<i>150</i>	<i>67</i>	<i>83</i>

Not. Resultaten anges i andelar.

Källa: Riksrevisionens egna beräkningar baserat på data från Arbetsförmedlingens datalager.

Tabell 13 Personer som har skrivits ut från AF av annan känd orsak och som är utanför arbetskraften, samtliga personer

	Samtliga	Kvinnor	Män
Högst förgymnasial utbildning	0,75	0,80	0,63
Högst gymnasial utbildning	0,14	0,12	0,18
Eftergymnasial utbildning	0,11	0,08	0,18
<i>Antal observationer</i>	<i>333</i>	<i>229</i>	<i>104</i>

Not. Resultaten anges i andelar.

Källa: Riksrevisionens egna beräkningar baserat på data från Arbetsförmedlingens datalager.